

Šoli, mladini

in učiteljstvu!

Slovenski učitelj

***Glasilo jugoslovanskega
krščanskega učiteljstva***

Urednik F. Fabinc

Vsebina:

Reforma ljudske šole. (Konec.) F. Fabinc	25
Mladina v pubertetni dobi. R. Pečjak	28
O osebnosti in njenem vplivu — zlasti v vzgoji. (Konec.) J. Filipič	33
Pouk slabonadarjenih otrok. (Dalje.) Anica Lebar	37
Naša šola v naši novi državi. (Dalje.) Ivan Vesenjāk	40
Ž. Cojz v zrcalu eksperimentalne didaktike. A. Smerdelj	44
Kultura in književnost	45
Zapiski	49
Društvena in stanovska kronika	52

Leto XX.

1919

Štev. 2.

Drugo številko smo poslali vsem onim, ki nam niso lista vrnili, ker jih smatramo za naročnike. Celoletna naročnina znaša K 10'— za člane in nečlane »Slomskove zveze«. Vsak član mora biti po društvenih pravilih naročnik lista in je v naročnini vračunjena članarina. Kdor si tedaj lista ne naroči, se sam izključi iz stanovske organizacije. Marsikdo bo pa list naročil, če tudi ni član društva.

Naročnino K 10'— pošljite takoj, in sicer najbolje po poštni nakaznici na »Uredništvo Slovenskega Učitelja« v Ljubljani. Ta naslov zadostuje. Poštnih položnic ne priložimo.

Učiteljsko gmotno stanje se je letos toliko izboljšalo, da bo lahko vsakdo utrpel to malo vsotico za prospeh lista.

Letos naj stari naročniki poravnajo tudi zaostali dolg.

Preplačila za list bomo posebej izkazovali.

Agitirajte za list, pridobivajte novih naročnikov, ker v listu je moč!

Vsemu učiteljstvu!

Vsem mestnim in okrajnim šolskim svetom v območju Narodne vlade SHS v Ljubljani je bil razposlan ta-le odlok: Narodna vlada SHS je v svoji seji dne 30. decembra 1918 sklenila, da ugotovi prošnjam ljudskošolskega in meščanskega učiteljstva in uredi njegove službene prejemke, s 1. januarjem 1919 pričene, tako da bodo ljudskošolski učitelji (učiteljice) dobivali plače XI.—VIII., meščanskošolski pa X.—VII. plačilnega razreda državnih uradnikov. Narodna vlada SHS je uvaževala sedanje težke čase in slabe gmotne razmere učiteljstva in upa, da jim je s tem korakom temeljito odpomogla in odstranila materialne zapreke, ki so doslej lahko ovirale učiteljstvo v izvrševanju njegovega poklica. Zato pa Narodna vlada — poimenoma poverjenišvo za nauk in bogočastje — z gotovostjo pričakuje, da bo učiteljstvo odslej, rešeno materialnih skrbi, posvetilo kar najintenzivnejše vse svoje moči visokemu in neizrečno važnemu zvanju. Predvsem naj učiteljstvo skrbi za to, da bo svojo lastno splošno in strokovno izobrazbo neprestano izpopolnjevalo. Nulla dies sine linea: kdor ne napreduje, ta — nazaduje. Le globoko naobraženo učiteljstvo bo resnično kos tudi naobražanju in vzgoji mladine in tako umski in srčni izomiki naroda. Za pouk vsekdar skrbno in podrobno pripravljeno, naj vrši učiteljstvo kar najtočnejše svojo dolžnost med mladino v šoli. Zunaj šole pa naj izpopolnjuje ljudsko naobrazbo s tem, da sodeluje, kjerkoli se nudi prilika, pri narodnih, kulturnih stremljenjih, in naj nadaljuje vzgojo naroda zlasti s svojim lepim zgledom. Vse, kar učitelj (učiteljica) zunaj šole podvzame, naj bo tako, da bo dvignilo čast in ugled učiteljskega stanu. Pridobiva naj si zaupanje in ljubezen ljudstva, mu po možnosti pomaga tudi na gospodarskem in socialnem polju. Šolska oblast bo varno pazila na to, da se bo učiteljstvo — kakor je po svoji službeni prisegi dolžno — strogo ravnalo po zakonih in ukazih šolskih oblasti, da bo svoje službene naloge po svoji najboljši vesti in zavesti izpolnjevalo ter se skrbno ogibalo vsega, kar bi kršilo njegove dolžnosti ali bilo na kvar ugledu učiteljskega stanu in bi metalo kakršnokoli senco nanje, ki so poklicani, da poučujejo in v verskonravnem duhu odgajajo mladino in narod. Narodna vlada je z ureditvijo učiteljskih plač rada položila velik kapital na žrtvenik domovine, pričakuje pa, da ta kapital donese bogatih obresti za vsestransko kulturno povzdigo narodovo. — Ta odlok se pošilja po naročilu poverjenišva za uk in bogočastje z dne 8. januarja 1919, št. 220, vsem okrajnim (mestnim) šolskim oblastvom v območju Narodne vlade SHS v Ljubljani z ukazom, naj nemudoma obveste o njem vsa šolska vodstva, ki naj zopet poskrbe za to, da vsak učitelj (učiteljica) ta odlok točno na znanje vzame, si ga za svojo uporabo prepíše in se natančno po njem ravna. — Predsednik V. Š. S.: Sušnik I. r.

SLOVENSKI UČITELJ

GLASILO JUGOSLOVANSKEGA KRŠČANSKEGA UČITELJSTVA

LETO XX. LJUBLJANA, 15. FEBRUARJA 1919. ŠTEV. 2.

Reforma ljudske šole.

F. Fabinc.

(Konec.)

Demokratska doba odpravi militarizem in naša dolžnost je, da mesto njega postavimo kulturno vplivanje na mladega državljana. Napraviti se morajo obvezni tečaji, nekake akademije po deželi, ki naj dajejo praktičnega pouka, ki bi ga v prvi vrsti vodil učitelj. Mladina med 14. in 16. letom ni za to uporabljiva, ker so to leta vihravosti in vršeče se duševne konsolidacije. Pač pa bi bilo to izvedljivo pri mladenkah in mladeničih med 18. in 20. letom. Toda to je le misel, o kateri bi bilo treba natančneje razpravljati. Ali naj imamo enotno šolo z enakimi učnimi knjigami? Bil bi za dva tipa ljudske šole, kmetiško in mestno, seveda samo v toliko, kolikor imajo otroci različen okoliš in s tem tudi drugačno obzorje, kar naj se zlasti upošteva pri sestavi beril. Vzgojni pomisleki pa so tudi tu, če s tem ne gojimo še večjega separatizma med mestnim in podeželskim prebivalstvom.

Ali naj se prične šolska obveznost s 6. ali 7. letom? Psihologija govori za 7. leto, osobito na deželi radi oddaljenosti, ker telesna utrujenost silno vpliva na duševno delo.

Koliko učencev naj ima razred? Število 40 navadno navajajo vadniški učitelji, ki imajo opraviti s prebrano duševno elito. No, če jih tam ne zmorejo več, kaj pa naj potem reče hribovski učitelj, ki razpolaga z otroki neznatnega duševnega obzorja. Toda brezmejno razmnoževanje razredov zadene zopet morda na nepremostljive finančijelne težkoče. Gotovo pa je, da bo dobro plačani učitelj več opravil na enorazrednici kakor pa slabo plačani na petrazrednici.

Po odpravi militarizma se bo osemletna obvezna šolska dolžnost lahko brez debate sprejela v zakonodajo.

Naša najvišje organizirana ljudska šola je takozvana meščanska šola. Tu je naša pretekla doba silno zagrešila, ker jo je hotela nadomestiti z osemrazrednico. Pribijem pa, da je tičalo za tem zavestno delo vsenemškega sistema, ki je paralelno s tem stališčem po Kalteneggerjevih eksekutorjih proglašalo načelo, da šola ne potrebuje učenih učiteljev. Ta sistem se je prav dobro zavedal, da je treba slovenskega učitelja duševno ubiti ter spraviti na stališče, da bo le razmišljal, koliko mrličev je v občini in kdaj bo šel dan zvonit. Ubij učitelja, ker s tem uničiš šolo in narodovo kulturo, je bilo načelo vsenemškega sistema, ki ga je s priznano nemško

brezobzirnostjo izvrševal skoraj dve desetletji na slovenskem šolskem polju vitez najžalostnejšega spomina, ki ga je pa mlada jugoslovanska svoboda z enim pihom odnesla na nemški Dunaj. Mož je bil tudi prikrit nasprotnik Slomškarjev, zato je prav, da se ga spomnimo na — primeren način.

Toda nazaj k stvari. Treba je poudariti, da ima meščanska šola drugačen učni načrt kakor osemrazrednica, da tam poučujejo izprašani učitelji, ki so zdatno poglobili svojo pedagoško in znanstveno izobrazbo in so tudi bolje plačani. Tu se podaje zaokrožena naobrazba, ki tvori podlago nadaljnjega študija na strokovnih šolah, ki so največjega gospodarskega pomena. Spodnja realka ali gimnazija se ne more primerjati z dobro urejeno meščansko šolo. Poučujem na trgovski šoli, kjer imam v pripravljalnem razredu opraviti z učenci, ki se natepejo iz vseh vetrov in moram le izjaviti, da nam dajeta najsolidnejši material meščanska šola v Krškem in Postojni. Isto bi vedeli povedati na učiteljsišču.

Ljudskošolske čitanke. Te naj bodo naše ljubljenske, v nje položimo duha, ki bo vladal v naši narodni šoli. Iz njih naj sije lepota naše domovine, svetlikajo naj se naši grički, posejani z belimi cerkvicami, ki jih naš narod tako ljubi. Plodovita Dolenjska in vsa jugoslovanska domovina tja preko Kulpe in Drave do Morave in Vardarja, vsa prelepa Gorenjska, prelestna Rožna dolina v Korotanu in Gosposvetsko polje notri do Velikovca, pa zopet doli proti jugu do Adrije, ki naj kaže naši mladini pot v široki svet, vsa ta lepa domovina naj odseva iz njih. O ponosni in junški Srbiji, ki je največ trpela za Jugoslavijo, o rodovitni Hrvatski in zatirani Sloveniji naj pripovedujejo mladini z enako ljubeznijo. Rekli so, da nimamo zgodovine in preteklosti. O, imamo jo, eno samo brezkončno tragedijo. Iz teh otroških čitank naj govori vsa mukepolna zgodovina našega naroda, govori naj Krst pri Savici, govore vstaje našega kmeta izpod biča nemškega valpta. Kosovo polje in prilepski gradič kraljeviča Marka je naša zgodovina, o kateri nam je prepovedal govoriti nemški birič. Vsi jugoslovanski vladarji, ki so vstajali na Balkanu, ustvarjali domače države, a zopet podlegli tujčevi peti, naj vstanejo iz grobov. V drugi luči naj se dvigne plemeniti Otokar češki ter vsa njegova in narodova žaloigra, ko je podlegel germanstvu in za več stoletij zapečatil usodo bratov Čehov in morda tudi nas samih. To mora dihati iz naših šolskih beril in s tem je že deloma začrtana pot naši narodni vzgoji. Slovenski otroci morajo v slovnici spoznati najvažnejše razlike slovenskega in srbo-hrvatskega jezika. Še danes se rad spominjam na one šolske ure, ko nam je nepozabni učitelj slovenščine prof. dr. Ilešič čital Stanko Vrazove pesnitve. Praktično je to načelo izvajal isti šolnik in znanstvenik pri izdaji nekaterih Matičnih knjig. Edinstvenost jugoslovanskega naroda bomo morali imeti vedno pred očmi, sladkosti separatizma smo že uživali in menda tudi — spoznali. Za učiteljstvo naj se takoj priredijo tečaji za srbo-hrvaščino. Srbi imajo cirilico, če ne sprejmejo latinice, mora v vsako čitanko črkopis cirilice. Nemščino kot učni jezik in predmet je odpra-

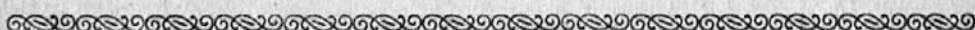
viti iz vseh ljudskih in meščanskih šol, ostane pa morda na osemrazrednicah in meščanskih šolah kot predmet. Razpravljati bo, kaj naj stopi mesto nemščine na štirirazrednicah, oziroma kako naj se poglobijo drugi predmeti.

Izmed učiteljstva naj se izvoli stalen knjižni odsek za sestavo naših citank, ker to bo težko, a silno važno delo. Ta knjižni odsek naj zbere potrebni material ter stavi konkretne predloge. Tudi pri šolskem nadzorstvu bo treba velike metle. Že prej sem povdarjal, da imej odločilno besedo v šoli strokovnjak. To velja seveda še posebno v šolskem nadzorstvu. Ne smemo gledati nadzornika skozi očala pretekle dobe v mnemu, da je dober nadzorovatelj šole tisti šolnik, ki se je morda odlikoval na polju čebelarstva, če je morda dober telovadec, politik ali ne vem še kaj. Šolski nadzornik mora biti mož inicijative in ne samo nadzornik, mora biti res duševni voditelj učiteljstva na šolskem polju in ne morda tesnosrčen pikolovec. V to pa potrebuje globoke pedagoške naobrazbe, širokega obzorja in temeljitega znanja v vseh predmetih od enorazrednice pa do najvišjega razreda meščanske šole. Avstrijski šolski nadzornik je ubijal šolo in učitelja, mesto da bi ju vodil in ustvarjal. Nadzornik naj ne bo več pisar in pritiklina okrajnega glavarja, ampak samostojen šolski referent z lastnim pisarniškim uradnikom ter naravnost podrejen višji inštančni oblasti. Narekuje svojemu uradniku le inicijativne šolske odredbe, ki spadajo v njegovo področje ter naj zato predvsem temeljito obvladuje uradni jezik in mora biti mož hitrih in jedrnatih sklepov. Vse šablonsko pisarniško poslovanje — koliko ga je vendar preveč! — opravlja pisarniški uradnik. V tem oziru bo morala vzeti narodna šolska uprava širokoluknjasto rešeto, pa bo še ostalo notri malo dobrega.

Ko se bodo ustvarjali novi šolski zakoni, nimam niti najmanjše bojazni, da bi se v demokratični državi, kjer bodo parlamentarci res zastopniki narodu, delali zakoni, ki bi bili v škodo učitelju in s tem šoli sami. V šolskih zakonih naj pride volja zrelega naroda potom politikov do popolne veljave. Zato pa imej potem pri izvrševanju teh zakonov in posebno osebnih nameščajih izključno besedo strokovnjak in ne politik. V tem slučaju bo vladal v naši jugoslovanski šoli mir, ker le v miru je mogoča dobra vzgoja in uspešen pouk. Bedasto avstrijsko načelo, da je šola politikum, naj izgine pri nas, ker je cvetelo le v državi, ki je izigravala narod proti narodu, stranko proti stranki in osebo proti osebi. Omenil sem to zlasti zato, da se odpravi tista takozvana demokratična institucija krajnih šolskih svetov in še osobito zloglasnih krajnih šolskih nadzornikov, ki dovede v občini lahko do popolnega duševnega umora učitelja, do brezmejne zlorabe te oblasti. Slikalo se je krajnega šolskega nadzornika kot izraz demokratičnega naziranja, v resnici pa je bil le sad brezvestnega demagoštva. Kaj bi neki rekel načelnik mestnega urada, če bi ga obiskal v uradu sprevodnik cestne železnice v uradni oblasti kot odposlanec ljudske volje ali bi pa v imenu demokratizma cerkveni ključar cenzuriral župniku njegove pridige in mu nadziral matrike? Sem za naj-

skrajnejši vpliv inteligentnih zastopnikov naroda na šolstvo, toda učiteljstvo se bo moralo postaviti v bran proti izrastkom takega laži-demokratizma.

Podal sem tu nekaj misli in jih takorekoč vrgel na papir, ker mislečemu učitelju na njegovi trnjevi poti kar same silijo na dan in je vendar prišel trenutek, da se jih lahko pove v upanju, da bodo imele tudi uspeh. Vsak, ki se je intenzivneje bavil s šolstvom in pedagogiko v teoriji ali praksi, naj nekaj pove in iz povedanega zberemo celoto, ki naj tvori temelj našega ljudskega šolstva v kulturni Jugoslaviji.

Mladina v pubertetni dobi.

R. Pečjak.

Ena najtragičnejših dob, spremljana od največjih duševnih bojov, od najbolj fantastičnega romanticizma in idealizma in na drugi strani hkratu od najtemnejšega pesimizma in svetobolja, ki konča včasih celo s samomorom, je takozvana pubertetna doba med 14. do 20. letom. Otroški svet z vso svojo poetično naivnostjo se razruši ob trdoti resničnega realnega sveta, ki se pokaže naenkrat v vseh svojih strašnih, otroku še neumljivih skrivnostih in resnicah. Dva svetova se borita v njem, eden, ki mu s svojo lahko čustveno razlago ne zadostuje več, drugi, nov svet, oblit z rdečo lučjo dyomov, kamor ga pa vleče po razvitejših duševnih zmožnostih zburjeni nagon samospoznanja, samoiskanja in samobojevanja, za kar pa je njegov razum prešibek in značaj preslab. Je to nekako drugo človeško rojstvo, rojstvo jasno spoznane individualnosti. Do tu je otrok prizadet subjektivno v ožjem pomenu besede, nova podoba zunanjega sveta in življenja je le nekaka nujna in naravna posledica njegovemu fizičnemu in psihičnemu razvoju, od katerega je tudi odvisna njena jakost. Nevarnejše pa je za otroka drugo, kako intenzivno deluje na njega — kot objekt — zunanji svet s svojimi političnimi, socialnimi, gospodarskimi, kapitalističnimi tendencami, ki se ne ozirajo na njega, ampak hite s strašno brzino svojemu višku nasproti, se hočejo izživeti in zasledujejo več ali manj svoj egoistični namen. Temu ni otrok ne fizično ne psihično dorasel. Kakor rdeča nit se prepleta v vsem našem borenju in napredku od pamtiveka sem mistična beseda svoboda, ki pa je kljub temu oddaljena od nas še vedno v neizmerni perspektivi, še vedno tako neizčrpana, nova, razumu neumljiva, ki jo začuti v najsvetlejših trenutkih le srce in ki zahteva vedno novih, hujših bojov, da nas ne zaslužni duševni kapitalistični svet s svojimi fabrikami, kupičenjem bogastva itd. Krut boj, kjer se ne prizanaša nobeni avtoriteti več, bije današnji človek za svobodo in svoj obstanek, bije ga posameznik, bijejo ga stanovi, bijejo ga države, da jih svetovni valovi ne zagrnejo. Kritizira in napada se vse: cerkev, državo, stanove itd. in treba je vsepovsod globokejšega umevanja, da se ne razblini člo-

veško čuvstvovanje v vsakdanjosti in ne zamori njegov nezreli razum z zreliimi puhlimi frazami in se mu ne preseka takorekoč vsak njegov naravni razvoj, ki hrepeni kvišku k večni resnici in lepoti. Važno, a pretežko vprašanje se rodi tukaj za otroka, ko se hoče ravno osamosvojiti: umevanje omejitve osebne svobode, ki pa zahteva že življenjskih izkušenj. Tu trčita nasproti dve strašni, nasprotujoči si sili, ki pa morata priti v otroku do ubranosti. Vsa ta vprašanja pa se nakopičijo v velikih prekucijskih dobah in gorje človeku, gorje narodu in najbolj gorje mladini, katere razum in značaj je še šibak, če jih napačno razume. Tako dobimo prezrelo mladino, ki ima z 12 leti staro srce, zamorjen razum, mladino, zapisano — smrti. Umljivo je, zakaj je zaklical Rousseau v veliki revoluciji francoski mladini: nazaj v naravo! Iz teh besedi diha pač v prvi vrsti neizmeren obup nad človeško družbo (in le s tega stališča jih moramo ceniti), ki ni mogla absolvirati velikih idej, katere so jo zato duševno umorile. V vrtinec tega življenja je potegnjen otrok z magnetično silo, ko zapusti šolo. On hoče to, ker hoče biti samostojen in drugič, kar je najbolj tragično, on je v sedanjih nezdravih socijalnih in političnih razmerah prisiljen, on mora. Z njegovo umstveno zoritvijo se mu začno nizati misli v dolgi niti v bodočnost, kjer vidi sebe v isti trdi borbi proti obstoječim razmeram, v borbi za svoj kruh, kjer je danes njegov oče ali drugi iz njegovega stanu. Pomislimo tukaj samo na otroke delavcev. Kaj ga ne silimo s svojo neutešljivo željo po bogastvu na eni strani in s krivicami, ki jih delamo drugim na drugi strani, da kritizira in obenem popolnoma negira obstoječe avtoritete? Svetovni razvoj gre z železnimi zakoni naprej in tudi slaba kultura mora priti na višek, da se izživi in propade. Obstoječih razmer ne moremo in jih tudi ne smemo spremeniti na mah. Istotako ne smemo otroku zatisniti oči, da ne bo videl ničesar, on mora ven v šolo življenja, da se izživi in umiri. Treba pa mu je bolj kot kdaj poprej dobrega, sistematičnega duševnega vodstva, ki ga bo peljalo skozi viharne boje k visokemu cilju, ki mu bo pokazalo večnih, etičnih resnic in ga varovalo, da ga ne razjedo telesno in duševno razbrzdane spolne ali druge strasti. Tu ne pomagajo dosti mrtve črke, dobri časopisi in knjige, treba je v teh viharnih letih resničnega bojevanja in samospoznanja in žive besede, ki pa ne smejo mladine s silo moralizirati, ampak ji priskočiti sami na pomoč. Naša vlada mora v tem oziru kaj ukreniti. Jasno je, da je mladina ravno v teh letih vržena na cesto ali prepuščena tujim ljudem, ki zasledujejo samo svoje sebične namene in da tudi starši ne morejo posvečati več toliko moči vzgoji, kakor nekda. Jasno pa je tudi, da v sedanjem času ne zadostujejo mladini starši, učitelj, duhovnik, kakor tudi ne naša kulturna društva, kjer se še vedno preveč politizira in da manjka mladini preizkušenih, starejših vzgojiteljev-specialistov, strokovnjakov, katerim bi mladina verovala in zaupala, ki je v teh letih, ko se je rešila šolske discipline, najbolj nezaupna. Vlada bi morala pritegniti k temu delu vse najboljše duševne moči in izdelati sistematičen in široko baziran načrt za take obvezne tečaje, ki naj bi se vršili po vseh

naših vaseh, kjer so šole. Tu naj bi podavali mladini, kar imajo najboljšega v svojih dušah vsi naši socijalni in kulturni delavci: učitelj, duhovnik, zdravnik, jurist in vsi, ki imajo kako važnejše mesto v našem kulturnem življenju. Mladina bi dobila jasne odgovore od najboljših veščakov na vsa svoja raznolična vprašanja in bi jim zaupala. Zadostovalo bi že par ur na teden. Glavno je, da ima otrok v tej dobi nekaj svetlih točk, katerih bi se oprijemal v najtemnejših urah. Na ta način bi tudi naša inteligenca bolj spoznala ljudstvo in ljudstvo bolj njo in bi se medsebojno cenilo. Seveda pa bi bilo treba večje socijalne in predvsem psihologične naobrazbe vsem slojem, katero nalogo ima izvršiti socijalna pedagogika, česar se bom dotaknil na koncu.

Da bomo znali bolje občevati z otrokom v teh letih, videli vse nevarnosti, ki mu pretijo z ozirom na njegove še nerazvite duševne zmožnosti in znali uravnati smer vzgoje temu cilju že pri mlajšem otroku, pogledimo njegov fizični in psihični razvoj. Če je kdaj, je v teh letih telo podoba duše. Iz vsega telesa sili moč, ki je je preveč, ki pa se še ne zna obvladati. Otrok je neroden, neuglajenih, skoro robotnih kretenj, večkrat pravimo: ne ve, kam bi skril svoje roke. Isto vihravost volje, vzkipevanje moči, hotenja in zopetno omahovanje, padanje v nemoč, ki je v duši, opazimo tudi na telesu. Najvažnejši pojav je njegov spolni razvoj, ki povzroči, da pride v možgane množica novih dražljajev, katerih posledica je mnogo novih občutkov, zaznav, nazorov in predstav. Te povzročijo, da zadobi asocijacijski spomin svojo prožnost na račun zgolj mehanskemu, sorodne predstave se začno po svojem bistvu urejati, čim dalje bolj sili v ospredje primerjanje, sklepanje, zakoni kavzalnosti, oglašja se logika. V otroku se vrši nekaka velikanska sinteza zunanjega sveta. Ojačeni umski spomin je najvažnejši pojav v tej dobi, ki ga sili k samostojnemu tvorenju objektivnih, a hkratu subjektivnih pojmov. Tu pa nastane tragika. Otrok jih še ne more dobiti, ker ima še bore malo, malo življenjskih izkušenj. Toda on hoče, on jih mora dobiti. Na pomoč mu priskočijo predstave v njem samem — fantazija, ki mu jih bogato nadomesti in mu usužnji srce in razum. Z lahkoto mu odkriva najglobokejše resnice, tvori mu večno trdne zakone in ga pripelje do brezmejnega idealizma, oduševljenja, entuziazma. Oglašajo se strasti, ki jih ne zna krotiti in ki mu koncentrirajo vse sile v dosego svojih ciljev. Vsak tak otrok je v tej dobi romantičen junak, o kakršnih je čital v bajnih pravljicah, poln hipne železne energije in večina dečkov vidi svoj ideal v oficirju. V življenju otrok v teh letih vidimo razne čudne anekdote, ki so si jih povzročili sami. Toda trdi so življenja zakoni in trdi so njihovi udarci: življenske izkušnje korigirajo mlademu človeku z neusmiljeno logiko njegovo napačno in enostransko pojmovanje. Iz neizmerne oduševljenja pade tak junak v duševno letargijo, melanholičnost, cinizem, obup, katerih posledice so večkrat živčne bolezni ali tudi smrt. Njegov poetični polet je vržen ob tla, njegova volja in moči na mah zlomljene. Iz enega afekta pade v drugega in tudi tukaj vse pretirava, kakor je preje. Pridejo silna razočaranja, ki jih je že vsakdo

sam doživel. Kakor pa je bil otrok preje svojeglaven, neposlušen, nekako surov napram vsem opominom, tako postane v teh resnih trenutkih mehak, dovzeten za vse, kakor nikoli preje, ne pozneje v življenju. Tu, v teh urah bojev med umskimi in čuvstvenimi silami se oblikuje njegov značaj za vse poznejše življenje. Kako važno je tukaj duševno vodstvo in kako lahko otroku ena sama napačna ali nepremišljena beseda, govorjena od človeka, ki ne razume njegove psihologije, zagreni vse življenje, vidi lahko vsakdo sam.

In kakšen je konec temu bojevanju? Razum zmaga nad vihravimi čuvstvi in intelektualna etika, socialna čuvstva zadobe svojo moč, pride med njimi do neke duševne dispozicije — ubranosti; boj traja v večji ali manjši meri vse življenje.

Kako pa je z otrokom, pri katerem zadobi skvarjena fantazija, povzročena po slabih knjigah in družbah, vso svojo vrhovno moč in oblast nad ostalimi duševnimi zmožnostmi. Tudi ta si dela svojo etiko o življenju, ker si jo mora in tudi njej pomagajo v največji meri iznajdljive strasti. Kakor pa npravna, estetska fantazija kroti nehote več ali manj nizke in slabe strasti, tako jih ravno ta vzbuja in jim da prednost pred vsemi drugimi, ki končno mlado telo, šibak značaj in razum usužnijo in otroka, če traja to dalj časa, fizično in psihično popolnoma umorijo.

Obenem s to velikansko sintezo zunanjega sveta pa se vrši v otroku višja umstvena analiza samega sebe, zbudena po introspekciji, ki je najtesneje združena z goriimenovano sintezo. Vsa vprašanja o obliki dvomov se začno koncentrirati okoli tistega neskončnega čuda — jaz, ki zadobi tako močno barvo zavedanja, eksistence, da mora proti vsakemu zavzeti svoje lastno stališče. Da pa to doseže, mora biti predvsem njegov umstveni spomin visoko razvit, na katerem bazira naša osebnost. Ustvarjajoča fantazija, zasledovanje kake hipoteze, opisovanje nas absorbira in zavedanje samega sebe nekako otemni, skratka rečeno, mi se predamo ideji. Šele, ko si postavimo kako določno nalogo, raziskovanje, kar se godi v večjem stilu v teh letih, ko pridejo prvi dvomi, opazimo v sebi jasnejšo podobo delujočega jaz-a, njegovo premikanje, energijo, ki so ga vzbudili po izkušnjah povzročeni refleksni občutki ali anticipirane predstave. Pokaže se volja, ki je pravzaprav v ožjem pomenu besede delujoči jaz in ki popolnoma obvlada vso misel in ki črpa vso svojo moč iz notranje duševne potrebe po samostojnosti, a ne toliko iz zunanjih vplivov, kar je več ali manj pri mlajših otrocih. Tako pride v teh letih, ker otrok spozna jasno svoje delujočo voljo do onega velikega precenjevanja svojih umskih moči in zmožnosti, ko žanje uspehe in sicer ne samo zato, ker zna več kot drugi, kar je bilo preje, ampak predvsem zato, ker vso stvar v resnici najbolje razume. Analogno pa zopet podcenjuje svoje duševne sile, ker vidi, da je njegova volja omagala in z njo izginila njegova individualnost. Do izprememb pride po tej duševni analizi v zavedanju samega sebe in pri marsikaterem človeku pravimo, da je postal čisto nov človek. Zdravnik W. Griesinger opisuje: Eines der deutlichsten und für Verhältnisse

bei Geisteskrankheiten lehrreichsten Beispiele einer psychologischen Erneuerung und Umgestaltung des Ichs geben die psychischen Ereignisse während der Pubertätsentwicklung. Mit dem Aktivwerden bisher ruhender Körperteile und mit der gänzlichen organischen Revolution in diesem Lebensalter treten in verhältnismäßig kurzer Zeit große Massen neuer Empfindungen, Triebe, mehr oder weniger deutlicher Vorstellungen und Willensimpulse ins Bewußtsein. Diese durchdringen allmählich die alten Vorstellungskreise und werden zu konstituierenden Bestandteilen des Ichs. Dieses wird eben ein ganz anderes, neues und die Selbstempfindung erleidet eine durchgreifende Metamorphose. Aber freilich, bis es zu dieser Assimilation gekommen ist, kann die Durchdringung des alten Ichs kaum ohne mancherlei Drang im Bewußtsein und ohne tumultuarische Erschütterung derselben, d. h. nicht mancherlei Gemütsbewegungen vor sich gehen. Deshalb ist jene Lebensperiode ganz vorzüglich die Zeit innerlich entspringender, äußerlich unmotivierter Gemütsbewegungen.«

Ostane nam še vprašanje, kaj je storila individualna in socialna pedagogika? Da bo človek kos bojevanju, ki ga čaka v poznejšem življenju, je pred vsem potreba, da se ga vzgoji individualno, t. j. vzbuditi in razviti vse njegove npravne in duševne zmožnosti in moči in dati vsemu njegovemu hotenju končni cilj, po katerem bo presojal svoje življenje in zunanji svet. Velikansko delo je izvršila individualna pedagogika, ki jo moramo le občudovati. Svoj vrhunec je dosegla v Friedr. Herbartu, ki je dal vsej vzgoji in življenju končni cilj: versko-npravno moč značaja. To, kar so novo-humanisti in filantropisti od Rousseaua do Pestalozzia šele iskali v svojem idealu človekoljubnost in čemur so pripravljali pot, je on odkril in pokazal. S tem je dal vsej vzgoji novo lice: uravna naj se po končnem cilju in otroka naj se navadi presojati že zgodaj svet in življenje po naravnih principih in mu tako razvijati najplemenitejše duševne zmožnosti in lastnosti. Neprecenljive važnosti je to za vzgojo v pubertetni dobi. Otrok pride v to revolucijsko dobo že nekako npravno utrjen, pripravljen.

Proti koncu in v pričetku 20. stoletja pa je nastopila z velikim hru-pom socialna pedagogika svojo pot z Angležem Herbart-Spencerjem na čelu, učencem Darwinovim, prerokom evolucijske filozofije in etike. Spencer vidi v človeku le popolnejše fizično in psihično razvito žival in njegov ideal je njen najpopolnejši razvoj — višek družabnega in naravnega življenja. Kaj večno trdnega, nadnaravnega, božjega, kar otrok v pubertetni dobi najbolj rabi, on ne pripozna. Tudi npravni zakoni so podvrženi evoluciji, ki se v življenju vedno izpreminjajo in izpopolnjujejo, razvijajo do popolnosti. Jasnega, končnega in pozitivnega cilja on nima in ga ne more imeti, po čemer otrok v teh letih najbolj hrepeni in ga je potreben, da se drži npravno kvišku, njegovo božanstvo — večni razvoj, narava, življenje, misel — je prebledo in vzgoji ne da zadosti trdnega okostja. Je pa pokazal Spencer vzgoji novo smer — socialno, ki dosedaj še ni imela tako izrazitega značaja in ki je nepregledne važnosti, če ne zaide v enostranost — fanatizem. Otrok naj se vzgaja socialno, t. j. tako, da se bo jasno

zavedal skupnosti z velikanskim družabnim organizmom in da se bo takrat, ko stopi prvič v življenje, znašel hitro v njem in se znal ukloniti pravičnim zakonom, ki jih stavi nanj človeška družba. Zato zahteva, naj se otrok poučuje največ v realnih predmetih in predvsem še v sociologiji, ustavoznanstvu, državljanskih dolžnostih itd., kar otrok v sedanjih demokratičnih časih neobhodno potrebuje, posebno takrat, ko zapusti ljudsko šolo in nameri prvi korak v življenje, da si jih napačno ne tolmači. Vendar Spencer tukaj ne gre predaleč in stavi etično življenje visoko nad zgolj praktično-socijalnim.

(Dalje.)

O osebnosti in njenem vplivu zlasti v vzgoji.

J. Filipič.

(Konec.)

»Mi moramo spoznati sami sebe, sicer bomo vedna igrača razmer in sugestij,« pravi Payot. In zopet: »Spoznanje samega sebe je prvo. Človek se mora trajno opazovati, odkritosrčno presoјati in si ne zakrivati ne dobrih in ne slabih strani.« ... »Čim bolj spoznamo, kaj smo, tem bolje in lažje bomo tudi uvideli, kaj bi lahko bili, če bi se le prav prizadevali.« ... »Vsaj dvakrat na dan se mora človek zbrati, zjutraj, ko vstane, in zvečer, ko leže spat, izprašati je treba svojo vest, napraviti kritiko minulega dne in pripravo za prihodnji dan.«

Tako torej moderni, Cerkvi odtujeni Payot. A glej! Kje se zopet to lepše uresničuje kot uprav v Cerkvi?

Kako visoko ceni katoliška asketika izpraševanje vesti! Njen nauk je, da je samospoznanje prvi korak na poti k popolnosti in bistven element prave ponižnosti, ki je podlaga čednostnega življenja. Pa tudi napredka ni v duhovnem življenju brez pogostnega izpraševanja vesti; zato ceni sv. Ignacij izpraševanje vesti tako visoko, da je imenuje naravnost molitev. In kako razvito metodo ima sveta Cerkev pri izpraševanju vesti. Saj loči splošno izpraševanje, ki se razteza na misli in želje, na besede in dejanja, na grehe in nepopolnosti, pa tudi na opuščanje dobrih del, na preteklost in prihodnost, na celega človeka. Poleg tega pa ima še partikularno izpraševanje, ki se ozira na individualne posebnosti človekove. Vrh tega pa še sistematično izpraševanje v zakramentu sv. spovedi, kjer naj človek prav posebno spozna ne le svoj greh, ampak tudi korenine greha.

Samospoznanje pa zahteva po mislih modernih tudi samopremagovanja. Zato dajejo navodila o hrani, o počitku, o telesnih vajah, o delu, o spolnem življenju, o čitanju, dihanju itd. Zato širijo »Joga-prakso«, ustanavljajo Mozdeznam življenske šole in različna druga športna in verska društva, kot so: »Pfadfinderbewegung«, »Wandervogelbewegung«, »Landerziehungsheime« itd., tako, da se že danes uresničuje beseda Stuart

Milla, ki jo je zapisal pred leti: »Wir zweifeln nicht, daß man eines Tages wieder Kinder und junge Leute systematisch zur Kasteiung anhalten und sie, wie im Altertum, lehren wird, ihre Gelüste zu beherrschen, Gefahren zu trotzen und freiwillig Schmerzen zu dulden — und dies alles nur als einfach-pädagogische Übung.¹

To so torej nove, moderne zahteve o samopremagovanju. Toda ali niso te zahteve tudi prastare zahteve Cerkev? Ali ne uči tudi Cerkev, da je samopremagovanje ravno zaradi izvirnega greha obvezno za nas vse? Ali ni njen aksiom: brez zatajevanja ni čistosti srca? Ali ne razteza, četudi rada priznava pravice telesu, ki mu gredo po naravi, zatajevanja na razum in voljo, na jezik in okus, na oči in ušesa, na vid in posluh, skratka na celega človeka? Ali ni njen nauk, da je urejeno delo in voljno sprejeto trpljenje visoka šola velikih ljudi? Zakaj ima molitev, post in miloščino, zakaj ima podrobno izdelana navodila o pregrehah in čednostih, če ne zato, da navaja ljudi k samopremagovanju in s tem h krščanski popolnosti?

Tako vidimo, da Cerkev res vpoštevava vse zdrave zahteve modernih naturalistov. Prvo ji je: bodi popolen človek. Če kdo zanemarija naravna sredstva v dosego tega namena, je po njenem naziranju raje napaka kot pa odlika. K zahtevi: bodi popolen človek, pa pristavlja: postani popolen kristjan. In da boš to mogel doseči, zato ti podajam, ker ti je duša ranjena po izvirnem grehu, novih, nadnaravnih sredstev v molitvi in sv. zakramentih. Čim bolj boš molil, tem več milosti boš prejel, čim bolj boš poživiljal božjo ljubezen v sebi po sv. zakramentih, zlasti v zakramentu presv. Evharistije, tem lepše se bodo razvijale tvoje narurne zmožnosti. Izpolnjeval boš narurno postavo, dosegel pa tudi višek popolnosti v Bogu.

Tako se pokaže Cerkev kot največja vzgojiteljica prav pojmovane osebnosti. In kakšna dolžnost sledi zlasti za nas, ki smo njeni udje? Kaj drugega kot to, da se z veseljem poslužujemo sredstev, ki nam jih daje na razpolago. Saj nas sili k temu tudi ozir na tiste, ki so zunaj Cerkev. Mnogo jih je namreč odtujenih Cerkvi in dostikrat so odtujeni tudi zato, ker ne vidijo v Cerkvi sami onih konkretnih idealnih ljudi, o katerih jim govori teorija cerkvene vzgoje. Ravno zato zahtevajo, da se odstrani krščanski nauk iz javnosti, zlasti še iz šol, ker je po pričah živih zgledov ves verski pouk le gola iluzija. V tem zmislu piše Ellen Key: »Der gefährlichste Mißgriff der Erziehung ist der, daß man die Kinder lehrt, die Moral des neuen Testaments als absolut bindend zu betrachten, deren Gebote das Kind bei seinen ersten Schritten ins Leben allenthalben verletzen sieht; denn die ganze industrialistische und kapitalistische Gesellschaft ruht gerade auf dem Gegensatz des christlichen Gebotes — seinen Nächsten zu lieben, nämlich auf dem Gebote: „Jeder ist sich selbst der Nächste.“ »Auf allen Gebieten gelten Rousseaus Worte: das Kind erhält hohe Prinzipien zur Richtschnur, wird aber von seiner Umgebung gezwungen, nach kleinen

¹ Citat: Dr. Franz Mutz, Christliche Aszetik, Paderborn 1909, str. 80.

Prinzipien zu handeln, jedesmal, wenn es die großen zur Ausführung bringen will. Man hat dann unzählige Wenn und Aber, durch die das Kind lernen muß, daß die großen Prinzipien Worte sind, und die Wirklichkeit des Lebens etwas — ganz anderes.«¹

Da! Tudi ozir na drugoverce in brezverce nas mora siliti, da vsakdo udejestvi tudi na samem sebi besede, ki jih je zapisal evangelist o Kristusu, namreč »fecit in docuit«, in čim višje kdo stoji, tem bolj je k temu dolžan. Kar je torej veljalo o francoskih profesorjih na vseučilišču, isto veljaj tudi nam: »Gymnasiarchae ad docendam et regendam juventutem paedagogos et magistros probatae vitae et doctrinae recipiant et admittant... quorum mores imprimis spectandi, ut pueri ab his et litteras simul discant, et bonis moribus imbuantur.«²

Torej je že zopet druga podlaga za osebnost. To podlago zida domača hiša, Cerkev in šola. In silne važnosti je že ta vzgoja. Že zgoraj smo slišali v tem oziru pomembne besede škofa Kettelerja. Jean Pavel pa pravi, da se človek v prvih treh letih svojega življenja več nauči kot visokošolec na univerzi. Znan je tudi rek, da je vzgoja človeka, ki ga pravilno vzgajajo, že z devetimi letom končana.

Toda to še ni vse. Premnogi zgledi kažejo, da je druga — takoimenovana samovzgoja — dostikrat mnogo važnejša. (Prav očitvidno se človek tega zaveda, če primerja svoje življenje pred vstopom in po izstopu iz semenišča.) — Kaj pa je naloga samovzgoje? Škof Sailer postavlja ta tri načela: 1. ohraniti moraš, kar ti je dobrega dala vzgoja drugih, 2. izboljšati moraš, kar je na tebi ista pokvarila, in 3. dopolniti moraš, kar je vzgoja drugih zamudila.³

To so torej tri velike zahteve samovzgoje. Vprašanje pa je, kako naj jih človek udejestvi? In če bi hoteli dati odgovor na to vprašanje, potem bi se morali uglobiti v zgodovino splošne pedagogike. Pred nas bi morali stopiti ne le zastopniki iz grško-rimske klasične dobe in staroindijske filozofije, ampak tudi obenem z modernimi pedagogi propagatorji raznih modernih športnih in verskih društev. Pa to bi bila šele prva polovica, kajti vsi ti morejo z vsemi svojimi navodili vzgojiti kvečemu naravno nravno osebnost. Je namreč vmes izvirni greh, vsled katerega je človeška duša tako zelo ranjena, da je človek z naravnimi močmi ne more dvigniti na višek etiškega ideala. Priti mora Cerkev, ki odobri vse, kar je res priporočljivega že v naravnem redu za samovzgojo, obenem pa nam tudi nudi nadnaravno božjo pomoč. Saj nam v znanstveno utemeljenem in urejenem sistematičnem pouku, ki ga imenujemo asketiko in mistiko, daje splošna in specialna navodila, obenem pa nas navaja k virom nadnaravne milosti. In zopet bi zašli predaleč, če bi hoteli izčrpati vsa ta navodila. Ozrimo se samo na tri temeljne zahteve, ki jih tudi tisti

¹ Citat v Joseph Könn o. c., str. 151.

² Dupanloup III., str. 338.

³ P. Konrad Mohr, o. c., str. 92—93.

moderni, katerim nauk o osebnosti ni zgolj »Auslebetheorie«, zahtevajo brez ozira na Cerkev.¹

Ko smo zgoraj našli znake, o katerih se vjemajo vsaj v splošnem ateistični in teistični modroslovci in pedagogi, ko se gre za to, da opredelijo pojem osebnosti, smo rekli, da je eden teh poglavitnih znakov neko gotovo naziranje, neke velike ideje, ki odsvitajo iz vsega hotenja in mišljenja človekovega. »Treba je trdnih načel in velikih centralnih idej,« pravi Payot. »Volja more biti močna le, če imajo vse misli jasno smer k enemu cilju in če so vse težnje, predstave in ideje podvržene veliki vodilni ideji.« — »Človek ne omahuje več pod vplivom zunanjih razmer (sc.: če ima tak smoter); ni več igrača drugih; tudi sredi viharjev vé za svojo pot; zrel je za višje naloge.« In dr. Levy se vprašuje: »Ali ni vsaka doba brez ideala ali s slabim idealom doba slabotne volje?«

Tako najmodernejši! Kaj pa Cerkev? Ali ne kliče ljudem neprestano v spomin prav isto resnico? Kaj pa jo je bolj skrb kot to, da bi se ljudje v vsem svojem žitju in bitju, v vseh svojih individualnih, socialnih in verskih odnošajih, pri vseh svojih dolžnostih, pri vsakem delu, od jutra do večera, od rojstva do smrti zavedali svojega zadnjega smotra, ki je ljubezen do Boga. To ponavlja otroku, kakor hitro se zave pameti, to odmeva neprestano iz njenih nauk, to odseva iz njene liturgije, in čim bolj kdo stremi po krščanski popolnosti, tem bolj ga Cerkev navaja, da preveva ljubezen do Boga vsako tudi najmanjše delo. In kakor priporočajo moderni, Cerkvi odtujeni pedagogi, samoto kot posebno primeren miljê, v katerem se iznova in iznova orientiramo po svojem zadnjem smotru, isto dela sveta Cerkev. Po zgledu Mozesovem, Kristusovem, Ignacijevem in nešteti drugih vodi človeka zlasti pri misijonih in duhovnih vajah v zbranost in mir, da more nemoteno prisluškovati plemenitejšim glasovom svoje narave, da iznova uredi svoje življenje pod zadnjim ciljem, ki je ljubezen do Boga.

In kot si svetni velikani izbero gesla, ki jih neprestano spominjajo velike življenske ideje, kot so: »Per aspera ad astra«, »per crucem ad lucem«, »per angusta ad augusta«, »terret labor aspice praemium«, isto vidimo v Cerkvi. Tudi Cerkev jih navaja, da dajo pečat svojemu življenju z reki, povzetimi iz cilja, ki ga uči ona. »Vse na čast božjo«, kliče veliki Ignacij, »das mihi animas, ceterum tolle«, ponavlja Franc Ksaver. »Čemu sem prišel?« se vprašuje Bernard, »omnia instaurare in Christo«, udelevuje Pij X. »In te Domine speravi, non confundar«, se tolaži Benedikt XV. »Po Mariji k Jezusu«, pravi naš škof.

Še bi lahko postavili to in ono paralelo med modernimi zahtevami in med navodili svete Cerkve, ki naj jih vpoštevata vsakdo, ki hoče postati pomemben po svojem življenju. Pa pojdemo dalje!

Drugo, kar zahtevajo Cerkvi odtujeni pedagogi, da postanemo osebnost, je urejeno notranje življenje. Za tako življenje pa je treba dveh stvari: samospoznanja in samopremagovanja.

¹ Prim. zopet za naslednja izvajanja dr. Ušeničnikov članek: Moderni o vzgoji volje. I. c.

Pouk slabonadarjenih otrok.

Anica Lebar.

Računstvo.¹

(Dalje.)

Največ težkoč napravlja slabonadarjenim otrokom pouk v računstvu; noben predmet pa tudi ne zahteva od učitelja toliko spretnosti in potrpežljivosti kot ravno ta. Saj je tu opraviti skoroda s tako abstraktnimi pojmi kot v veronauku, in marsikdo, ki ne pozna pomožne šole in njenega dela, bi mislil, da slabonadarjeni otroci, kakršne ima pomožna šola, sploh računstva niso zmožni. Vendar: delo in trud v računskih urah nista izgubljena, dasi so mnogokrat začetni uspehi res malenkostni. Našim otrokom je številčni čut najmanj razvit. Zato pa je treba na vseh stopnjah rabiti kar največ nazoril; na nižji in srednji stopnji računajo otroci skoro izključno le na predmetih. Pouk iz računstva zahteva skozinskoz praktične uporabe. Otroci ne smejo samo poslušati in gledati, temveč sami delati; kajti lastno delo jih vzbuja in dviga, samostojen poizkus deluje tudi mnogo prepričevalneje in trajneje. Večji tudi radi računijo, ker čutijo za to potrebo, posebno, da poznajo denar in ga vedo uporabljati, zlasti, kadar sami zaslužijo, kupijo ali prodajajo. Pa tudi formalni smoter pouka v računstvu je treba uvaževati. Pri računstvu je treba misliti; zato je navadno počasni, apatični otrok pri tem predmetu pred naglim, eretičnim. In baš za tega je stvarno in enotno združeno postopanje pri računstvu jeklena sila, ki obdrži nemirni njegov duh, posebno domišljijo, v pravem tiru. Pa tudi v moralnem oziru ima računstvo svojo vrednost. Učence varuje raztresenosti, njihovo pazljivost osredotočuje samo na ta predmet, ojačuje jim moralno moč in podpira samozavest. Ravno ta samozavest pa je učinek logike, ki jo zahteva tudi točnost in red, kar je velikega vzgojnega pomena.

Splošnega smotra za računstvo si pomožne šole ne morejo določiti, ker je otroški material silno različen. Ker je razumevanje pri računstvu zelo otežkočeno vsled svoje abstraktnosti, je računanje z velikimi števili izključeno. Pač pa je računstvo z malimi števili vaditi do sigurnosti in znano, utrjeno, popolno prisvojeno prenesti v praktično uporabo.

Pouk v računstvu se mora za naše otroke prilagoditi življenjskim razmeram, resničnemu delu in obratu v družini. Vse potrebe in zahteve družin, iz katerih izhajajo otroci pomožne šole, je treba obravnavati v šoli, kar se najlažje stori v računsko-nazornem in govornem pouku. Tehnika, uteži, mere, novci in razno blago za tehtanje in merjenje naj bi bilo na razpolago učencem v vsaki računski uri. Na ta način se da abstraktnemu delu pri računstvu nekaka prožnost in v otrokih se vzbudi veselje do računstva. Na pravilen izgovor in razumno izražanje je seveda treba vsekdar paziti. Na vseh stopnjah in pri vseh vajah je stremiti za sigurnostjo v računstvu. Znano je treba točno in dobro ponavljati, da se na-

¹ Glej letnik 1918, str. 34, 64, 85, 107, 130!

daljnje računstvo zida na trdno podlago, brez luknjičavosti in presledka. Pouk v računstvu je skozinskoz računanje iz glave; kajti tudi razne pis-mene vaje je smatrati za take; le na višji stopnji pridejo vpoštev pismene operacije.

Nekateri otroci pomožne šole zmorejo iz računstva bore malo; drugi delajo le mehanično v obsegu prve, nekateri tudi druge desetice. Boljši pojmujejo tudi stotice in najboljši celo tisočico. Kakor hitro učitelj spozna, da zmorejo več kot drugi iste stopnje, mu jih pač ne kaže držati boječe v malem obsegu. Saj tudi v življenju slišijo o stoticah in tisočih. Z ozirom na različne zmožnosti, ki jih je opazovati ravno pri računstvu in radi tega tudi zelo različni napredek, je ravno pri računstvu zelo priporočati izmenjavo učencev, t. j. da se pri računstvu združujejo na gotovi stopnji učenci vseh oddelkov v tisti oddelek, ki je njihovi zmožnosti najbližji in najsi so v drugih predmetih na višji ali nižji stopnji. Na vnanih pomožnih šolah je to splošno v rabi pri vseh predmetih; pri nas izmenjavamo le pri račun-stvu. Nemci imenujejo v strokovnih knjigah to izmenjavanje »Wander-system«. (Glej: Herberich, Bösbauer-Miklas-Schiner, Dannemann-Schulze-Schober i. dr.) Učno pot izbere učitelj, ko je spoznal in presodil zmožnosti otrok. Vsled splošne uporabe Črnivčevih računic jih je prevzela tudi po-možna šola. Izpuščati pa mora vse ono, kar že itak težaven predmet še bolj otežuje (n. pr. dopolnjevanje) ter skrbeti za nazornost v računih in različnost pri uporabah.

V pripravljalnem razredu je računstvu odmerjenega mnogo časa. Prilike za računanje pa ima učitelj dovolj pri vseh vajah, ki jih vse lahko tudi obravnava v smislu računstva. Ravno v pripravljalnem pouku pa je tudi dosti učil; kajti vsi predmeti, ki jih rabi otrok pri nazornem in jezikovnem nauku, oziroma njegovi pripravi, služijo obenem tudi kot učilo za računstvo. Kroglice, kocke, plošče, palice, stolci, — jabolka, hruške, orehi, — znanci iz predšolske dobe: vojaki, možički, žoge, — pa tudi risani in slikani predmeti, vse to in še sto drugih reči je pri najslabših v službi računstva.

Za pravo računstvo je kot nazorilo rusko računalo v rabi, kateremu se pridruži še mnogo drugih ponazorovalnih sredstev. Prvenci imajo na svoji klopi, ki je enosedežna, malo računalo, na dveh šibicah 10 rdečih in 10 modrih kroglic. Rjavih in belih ploščic, za katere ima učitelj isto-barvne plošče v velikosti dm^2 , ima vsak učenec na razpolago za vse račune v obsegu do 20; kocke, manjše za učence, večje (dm^3) za učitelja, rdeče in modre, v obsegu do 10; palčice, obročki, perle, fižol, grah, se-veda tudi risani predmeti; vse to in po potrebi še kaj drugega pomaža pri ponazorovanju. Kajti čim večkrat gre število v konkretni obliki preko razuma, tembolj gotovo se tam utrdi. Pridni, delavni in praktični učitelji na pomožnih šolah so si napravili razne zbirke v svrhu računskega po-nazorovanja, da so nastala na ta način računalna z najraznovrstnejšimi predmeti in slikami (Miklas in Hilscher na Dunaju, Sedlaček v Pragi). Kakor pa so mnoga in raznovrstna ponazorovalna sredstva za računstvo,

vendar ne smemo pozabiti onega sredstva, ki ga največkrat vелеva porablјati učitelj na pomožni šoli: namreč prstov. Saj so jih pri računstvu rabili od najstarejših časov pa do današnjega dne. So pa tudi najpripravnější pripomoček pri šteťju; so vedno »pri roki«; njihova poraba je hitra in lahka tudi za najslabše; ne motijo pouka; podajеjo najnaravnější in najpreglednėše številne podobe; kontrola njihove pravilne porabe je lahka. Kot nazorilo se rabijo do sigurnosti, t. j. da vsled mnogokratnega ponavljanja rezultat in številna podoba na prstih nekako korespondirata. Najpripravnėša je poraba prstov v obsegu do 10; vendar se dadó rabiti prav tako tudi pri deseticah in stoticah, kakor tudi med njimi, le da so pomoč za ednice, desetice, oziroma stotice pa si otroci zapomnijo. Za rabo prstov pri računstvu velja pravilo, da se za prištevanje postopa od leve proti desni, za odštevanje od desne proti levi; torej se začne z mezinco leve roke preko palca desne roke, do mezinca desne roke; to pa radi enotnosti. Seveda vidim tu že stroge obraze gg. metodikov, ki računanju s prsti niso naklonjeni. Tem morem v ohrambo reči le to, da je na pomožni šoli pač treba porabiti vsako sredstvo, ki pomaga k uspehu. Sploh pa mora imeti učitelj slabonadarjenih in duševno manjrazvitih otrok na pomožni šoli toliko prostosti, da po svoji previdnosti in vestni preizkušnji otrok porablја imenovano sredstvo le dokler je potrebno in gleda, da na katerikoli način in s kakršnimikoli sredstvi prižge v računsko tmno vsaj malo lučico.

V splošnem je pouk iz računstva razdeljen v tri stopnje:

1. pripravljalna in nižja stopnja, obseg 1—10,
2. srednja stopnja, obseg do 100,
3. višja stopnja, obseg do 1000.

Ta razdelitev odgovarја tudi splošnim formalnim stopnjam. Pri pripravljalnem pouku in na nižji stopnji je nazornost glavna stvar; na srednji stopnji umevanje in delo z abstraktnimi pojmi računstva; na višji stopnji uporaba z ozirom na življenje.

Pripravljalni pouk podaje otrokom številne pojme brez števil; to se zгодí največ pri pripravljalnem nazornem pouku. Pravo računstvo pa začne svoje delo na teh dobljenih pojmi, ki jih sistematično utrjuje, dopolnjuje in razširја. Na ta način pridejo otroci neopaženo v pravo računstvo.

V obsegu 1—10 otroci prištevajo in odštevajo, in sicer vedno strogo po redu: ponazorovanje (na predmetih), umevanje golih števil, uporaba (iz otrokovega življenja). Te uporabne naloge imajo nalogo, da pokažejo otrokom potrebo in vrednost računstva. V obsegu do 100 ima učitelj napraviti veliko delo ter ima priliko pokazati svojo spretnost in potrpežljivost. To je stopnja pravega duševnega dela. Zato je treba postopati počasi in strnjeno ter ponazorovati kolikormogoče vse. Računanje med posameznimi deseticami ni ravno težavno, če je otrokom jasen postopek 1—10. Prestopek prve desetice pa je silno težaven. Pomoč z razstavljanjem ne služi vsem. Dobe se otroci, ki tega sploh ne zmorejo. Takim je

pustiti, da računajo brez razstavljanja kar preko desetice; n. pr. $7+4=11$ govori otrok: 7 imam, 8, 9, 10, 11, torej $7+4=11$; ali $15-6=9$: 15 imam, 14, 13, 12, 11, 10, 9 torej $15-6=9$. Na ta način preide otrok preko desetice, treba pa je, da je v štetju navzgor in navzdol siguren. Sicer pa je učni postopek kakor v II. delu Črnivca.

Višja stopnja vpelje otroka v obseg do 1000, včasih po možnosti tudi dalje in priuči pismeno seštevanje, odštevanje in množenje. V zelo ugodnih slučajih pride na vrsto tudi deljenje, če je bilo že skozinsko na to pripravljeno. Predvsem pa ta stopnja pripravlja za življenje ter skuša podati otrokom vse ono, kar jim zna priti v življenju na pot. Računi in uporabe dolžinskih, votlih in časovnih mer ter novcev so glavni delokrog te stopnje.

Tri reči vodijo k uspešnemu računanju: nazornost, vaja in ponavljanje. Učiteljeva spretnost pa mora skrbeti, da vaja ne postane duhomoren mehanizem; varovati mora otroke utrujenosti. Zato se vedno obrača na življenje na domu, v mestu, na deželi, sploh na vse, kar je otrokom znanega. Vse to zbudi ter pospešuje zanimanje in veselje za predmet, dviga razsodnost in sili le na konkretno se opirajočega duha, da se dvigne tudi na abstraktno polje računstva. Na ta način zasluži računstvo res ime »duševna gimnastika«, ker v resnici pospešuje intelektualni razvoj slabonadarjenih otrok. (Dalje.)

Naša šola v naši novi državi.

Govoril dne 28. oktobra 1918 na predvečer manifestacije za narodno ujedinjenje Ivan Vesenjāk, profesor na ljubljanskem državnem učiteljišču. (Dalje.)

Sicer pa nam tudi naše leposlovje najbolj in najjasneje kaže, da smo ravnali prav ter napredovali resnično le tedaj, ko smo pogledali vase, v svojo hišo in svojo dušo in na zapad. Valentin Vodnik s Cojzom, naš Prešeren s Čopom, Stritar z Levstikom in naši najmlajši okrog »Dom in Sveta« in »Zvona« so nam najtehtnejši dokaz in pot za to, kako se moramo orijentirati.

Ponavljam in poudarjam: naša šol v naši novi državi torej ne bodi le slovenska po zunanji besedi, temveč bodi slovensko-jugoslovanska po svojem vzgojnem duhu ter vestno in kritično sprejemaj vzgojne pridobitve evropskega in ameriškega zapada! Tako bo zmožna podajati solidno materialno znanje — izobrazbo in pravo vzgojo.

Dosedaj — posebno pa v dobi svetovne vojske — ni bilo dopustno značaja naše mladine pravilno in v narodnem duhu vzgajati, saj so ti prepovedali v svoji zagrizenosti, v svojem slepem sovraštvu do vsega, kar je naše, popolnoma vsako najmanjšo stvarco, ki je le rahlo dišala po pravi narodni vzgoji, in versko vzgojo so kolikor mogoče vpregli, odnosno povsod skušali vpreči pred svoj vsenemški voz. Zaradi navdušene pesniške hiperbole:

»Največ sveta otrokom sliši Slave« nismo smeli čitati v šoli »Krsta pri Savici«. Zaradi nedolžnega hrepenenja, ki ga izražajo vrstice:

»Oj, le šumi gozd zeleni,
šumi mi o davnih dneh!
Kaj ti veš, kako je meni,
ko medlim na tujih tleh!«

so nam prepovedali Funtkovo pesmico »Na tujih tleh«. In kar je najbolj značilno: naš slovenski dijak ne bi smel vedeti, da imamo svojo nedosegljivo jugoslovansko narodno pesem, posebej še našo jugoslovansko epiko! Naš mlad človek ne bi smel nič vedeti o kraljeviču Marku in se ne bi smel vzgajati narodno in etično-moralno ob teh epskih jugoslovanskih bisserih! Sedaj pa mi povejte, kako naj poučuje in vzgojuje značaje učitelj, ako mu daje po nasvetu »Volksrata« vse na indeks nemški birokrat, kateremu se gotovo proti svojemu boljšemu pedagoškemu prepričanju uklonijo naši vodilni možje! Zvit je moral biti naš učitelj, da je ušel disciplinarni preiskavi in kazni in trden je moral biti, da se ni uklonil vsebinsko, ako se je moral ukloniti po zunanji formi, da tako ni pokvaril ali vsaj narodu odtujil naše zdravo čuteče mladine. Sedaj so napočili drugi časi! Ko se je pripravljaj junak kraljevič Marko na smrt, je vrgel svoj buzdovan daleč tja v naše morje v prepričanju, da se rodi junak, ki dvigne buzdovan in ga nosi kot vreden Markov naslednik. Sedaj je prišel ta junak, to je celoten naš jugoslovanski narod in dvignil je buzdovan in ti mladina boš veselo občutila to tudi v naši šoli. Okovi se drobijo in naša nova šola se bo lahko prilagodila našim novim idejam; vzgajala bo lahko resnično dobre značaje, nudila resnico, širila demokratično mišljenje in budila socialno zavest, temeljila bo lahko v našem narodu in neovirano gojila ljubezen do materinske besede in do vsega, kar je zares dobro in plemenito.

Poplemenitev mišljenja in čuvstvovanja pa se bo morala sistematično začeti v šoli že pri otroškem vrtcu in nadaljevati na vseh stopnjah. Ta vzgojna dolžnost našega šolstva je posebej še naša socialna dolžnost, je naš dolg napram kmetiskim in delavskim staršem, ki se deloma ne morejo, deloma ne znajo posvetiti vzgoji svoje mladine. Je pa tudi čisto realna, zelo nujna naša narodna potreba, ako hočemo preprečiti, da ne bomo imeli podivjane mladeži na kmetih in v mestu ter predmestjih, ako šola ne vrši svoje vzgojne dolžnosti ali pa se vzgoja učiteljstvu naravnost in nalašč onemogoči, kakor sedaj v svetovni vojski.

Zdi se mi potrebno, da še z vso odločnostjo naglašam, da si prave, harmonične vzgoje naše mladine brez dobre, smotrene verske vzgoje ne morem misliti, saj je mladina del našega vernega naroda in saj je spoznavanje in praktično udejstvovanje naših verskih resnic najboljša vzgoja harmoničnega značaja. Globoka vernost je tudi važen del naše jugoslovanske narodne duše. To nam kaže jugoslovanska narodna pesem in staro geslo: »Za krst časni i slobodu zlatnu«.

Velika napaka dosedanje šole je bila tudi to, da je delovala v korporalskem tonu in v duhu nemške militaristične vzgoje učencem ni pripuščala prav nobene vzgojne avtonomije, nobene svobode, temveč je poznala le višjo absolutno zapoved in še bolj absolutno prepoved ter je na ta način vzgojila ljudi za absolutistično-birokratsko mišljenje popolnoma v jožefinsko-Metternichovem duhu.

Nekateri se ob izpremenjenem vzgojnem načinu bojijo za disciplino v šoli in izven šole. Popolnoma napačno in neutemeljeno je njihovo naziranje. Bodite prepričani: s svojim višjim duševnim obzorjem, s svojo čim najbolj popolno objektivnostjo in s svojo mirno resnostjo ter s svojim spoštovanjem učenčeve individualnosti si učitelj in vsakdo vzdržuje najboljše disciplino, ki je vedno najlepša in najpopolnejša, ako je sad spoštovanja in ljubezni do svojega učitelja. Iz lastne prakse, ne da bi se hvalil, ampak kot dokaz svoji trditvi naj navedem, da sem imel na učiteljišču letnike, kjer posameznika radi discipline niti enkrat v semestru nisem opominjal.

Korporalski ton in takšna popolna nesamostojnost, kakor je bila večinoma v naši dosednji šoli, pa vzgoji pretežno le suženjske značaje, ki poznajo v življenju le arogantnost na spodaj in ostudno servilnost na zgoraj. Mi pa hočemo imeti v našem narodu zdravega, samostojnega in samozavestnega, a ne ošabnega človeka, zato bomo v naši jugoslovanski šoli morali iztrebiti grajane nedostatke ter uvesti nasvetovane reforme. Le na dijakovi samostojnosti zgrajena vzgoja nam bo dala ljudi takšnega mišljenja in takšne železne volje, takšnega spoštovanja in ljubezni do resnice in pravičnosti, kakršni so oni, ki so nas osvobodili in so prostovoljno žrtvovali imetje in življenje za uresničenje svojih lepih idealov.

Praktično in nazorno vidite sadove dosedanje vzgoje tudi sedaj pri nas: naš vladni organizem in ves aparat je odrekel ter se nahaja v vseh panogah v neslavni likvidaciji. Kako to in zakaj? Ker obstoji pretežno iz aristokratov in takšnih protekcijoniranih meščanskih slojev, kjer ne poznajo samostojnosti in značajne, trdne individualnosti, ki bi sama kot trdna potenca znala upoštevati in spoštovati tudi svojstvo, značaj drugih. Takšen birokrat je odvisen v svoji mladosti od svoje guvernantke in svojega domačega učitelja, ki pa smeta in zamoreta proti svojemu boljšemu prepričanju gojiti le plitvo aristokratsko formalnost in deloma podajati materialno znanje, ne smeta pa vplivati navadno na samostojnost značaja. Ni torej čuda, ako potem nimajo ti ljudje lastnega prepričanja in lastnega mnenja in klonejo pred takšnim puhlim kričaštvom in lažijavnim mnenjem, kakor je bilo ono, ki so ga med nami in po celi državi prodajali naši vsenemci in nemški nacionalcji. Taki birokrati so bili vedno vajeni vajat. Celo njihovo mlado življenje je ena sama nepretrgana vrsta formalnosti; za njimi je vedno stal »policaj« ter jih navajal, da so vedno čakali na njegovo povelje in njegovo prepoved. Sami niso bili vajeni misliti in soditi in ko so približno »merili pet čevljev, palcev pet«, so zaradi svoje plemenite »visokorodnosti« morali seveda takoj na vodilna in odločilna mesta. In to torej oni, ki niso še znali in niso smeli niti koraka samostojno hoditi

v življenju. Že davno prej bi nastopila neslavna ta likvidacija, toda ti ljudje so imeli srečo, da naša šolska vzgoja in vzgoja potom našega časopisja ter vseh strankarskih političnih organov tudi ni bila dovolj samozavestna in dovolj naša ter je tako prispevala, da so sedeli navadno votli maliki na svojih visokih in nižjih stolcih ter si domišljevali, da so oni država in ne ljudstvo.

Posebej smo tudi mi Slovenci v naši javnosti dolgo večinoma vzgajali tako, da smo skrbno čakali in devotno napenjali ušesa, da slišimo, kdaj se kakšnemu takemu visokorodnemu gospodu na Dunaju ali drugod kihne, da gotovo rečemo: »Bog pomagaj« in povrh še ovačimo, kdo je tako »velizdajalski puntar«, da tega ne stori.

Ali si sploh morete misliti, da bi mi morali doživeti tragedijo človeštva zadnjih štirih let, ako bi bila v naši bivši državi Avstriji naša vzgoja od prve šolske stopnje pa do zrele, možate politike res smotrena, strogo nacionalna, demokratična in socialna? Seveda je ne bi doživeli, ker ne bi imeli Stürgkhovstva in bi takšna vzgoja onemogočila nadutost in naravnost perverzno domišljavost aktivnih militaristov, ki so večinoma kot »ubogi na duhu« pribežali v edino a socialno najboljše zavetišče za duševno manj čile.

Mi smo občutili to silno moro, ki je tlačila pravega učitelja in mladino, skušali smo v nam vsiljenem okvirju tu in tam prodreti s svojimi nazori, toda naši birokrati in nasprotniki so herostratsko uničevali naše skromne začetke vzgoje na narodni podlagi ter so pri tem urbi et orbi razglašali svoj patent: »vršimo patrijotično in nemško svetovno misijo«. Še začudene so se delali in nam grozili, ker jim sicer pohlevna slovenska duša vendar ni povsod pritrdila in se ni čutila srečna v njihovi senci, temveč smo semtertja le povedali svetu, da je to, kar se godi pri nas, grdo nasilje nemškega šovinizma, ki nam hoče ubiti slovansko demokratično dušo z nemškim despotičnim in militarističnim duhom. In ta duh se je tako globoko zajedal v našo dušo, da nam je bil višji vzor general tam na bojnem polju, ki je resnično ali licemersko izmišljeno dvignil zastavo ter zapodil svoje roje v nove poboje in novo uničevanje imetja, kakor pa resen in tih učenjak v svoji sobi in svoji delavnici, ki je žrtvoval vse svoje življenje trdemu študiju za povzdigo umstvene in materijelne človeške kulture. O umetnikih niti ne govorim, kako se ceni njih veljava in kako se upošteva pri vzgoji. Kako se le mimogredé omenja in naravnost smeši učenjak Arhimed, katerega ubije rimski vojak, ko ga najde vtopljenega v znanstvene probleme. In vendar je storil ta mož za kulturni napredek več, kakor vsi sodobni vojskovodje skupaj! Drugi zgled! Naš srednješolec in celo učenček v večrazredni ljudski šoli mora natančno vedeti opisati obleko in običaje ter voditelje klatežev »Landsknechtov«, a cela renesanca in humanizem s svojim ogromnim vplivom mu mora ostati nedostopna skrivnost. Glejte, to je tisti nemški militaristični vzgojni duh, katerega moramo iz šol odpraviti ter vzgojiti učenca tako, da bo imel pravo razumevanje, ljubezen in spoštovanje do pozitivnega, ustvar-

jajočega dela. Tako daleč moramo priti, da se bo naš učenec iz spoštovanja do pozitivnega dela raje odkril pred vestnim cestnim pometačem, ki skrbi za snago in higijeno, kakor pa pred človekom, ki mu je rojstvo naklonilo naslove in premoženje, kar potem izrablja kot gnil član človeške družbe.

Ce bo šola pripravila in vzgojila mladino in s tem narod sam v pravem demokratičnem mišljenju in socialnem čuvstvovanju, šele izvršuje in udeležuje tudi glavno, programatično točko »Narodnega veča«, ki pravi: »Stojimo na stališču zedinjenja v popolnoma suvereno državo, urejeno po načelih politične in ekonomske demokracije, ki vsebuje v sebi odpravo vseh socialnih in gospodarskih krivic in neenakosti.« To ostane fraza, dokler naša šola in vsa naša javnost ne vrši s stoično mirnostjo in rigoroznostjo prej opisane svoje vzgojne naloge pri našem narodu.

Tako sem opozoril na nekatere vzgojne smernice za naše šolstvo v naši novi državi. Baviti pa se moram še bolj kratko z ono stranjo našega šolstva, ki zadeva materijelno znanje naše mladine, ali njeno izobrazbo. S to nalogo šole se je naša javnost, posebej še politična, veliko več bavila. Tudi pedagogi so o njej več razpravljali. (Dalje.)

Ž. Cojz v zrcalu eksperimentalne didaktike.

A. Smerdelj.

O metodah eksperimentalnega raziskavanja dandanes veliko govorijo in še več pišejo. Preteklo je sicer že dokaj let, odkar sta postavila učenjaka Bacon in Mill nova pravila indukcije, vendar se je šele v novjšem času v modernem prirodoznanstvu, psihologiji i. t. d. pojavil nekak preobrat. V didaktiki je prodrlo to načelo še-le v novjšem času, vendar pa imamo tudi tu že nekaj značilnih uspehov, n. pr. pri memoriranju. Že Kvintilijan priporoča daljši govor razdeliti na posamične dele, da si ga potem lažje zapomnimo. Tega mnenja so bili vsi poznejši didaktiki, tako tudi Herbart in Ziller. Memorirali so lahke pesemce največkrat tako, da si je učenec prisvojil najprvo posamične vrstice, potem kitico in nato vso pesemco. Novejši eksperimenti so pa dokazali ravno nasprotno. Uče nas, da razkosavanje materiala delo le podaljša. Sedaj uporabljamo največkrat takozvano celotno postopanje. Ozirati se je seveda pri tem še na druge momente, a moj namen ni, da bi danes o tem govoril.

Naš slavní mecen baron Ž. Cojz je izvrstno razumeval pojem analize in indukcije. Kakor znano, je nameraval Vodnik izdati leta 1794. (kot duhovnik v Koprivniku) »kranjsko geografijo«. Cojz, Kumerdej in Linhart so sicer odobravalí ta sklep, vendar mu je pa pisal Cojz dne 20. marca 1794:¹

¹ Cojzova pisma hrani v originalu kranjski deželni muzej. Četudi so velike kulturne vrednosti, vendar so občinstvu skoraj povsem neznana. Pravopis Cojzov sem pustil neizpremenjen.

Wir wünschen nur, dass Sie damit nicht eilen mögen, denn es scheint uns, dass das Volk ehe mit kleineren Versuchen dieser Art vorbereitet werden müsse, um an der Erdkunde Geschmack zu finden. — — — Das beste Mittel um unsern Leuten einen Vorgeschmack von Erdkunde zu geben, wäre Calender oder die sogenannte Prat'ka. V pismu z dne 25. junija 1794 je kritiziral Cojz Vodnikovo delo v »Kranjski prat'ki«. Le-ta je opisal šest odstavkov, in sicer: Od Vremena, Pergodbe od stare, Popiluvanje te semle, Podvuzhenje od rajtanja in Od Arznj (zdravila). O zadnjem odstavku piše Cojz doslovno: Wir wünschten hier die Analitische Regel befolgt zu sehen, nämlich, durch einzelne Beobachtungen der unwissendsten Menschen sey bei Vergleich mehrerer Versuche die erste richtige Kenntniss, und nach und nach durch Anhäufung solcher Kenntnisse die Wissenschaft entstanden. Krasen primer indukcije. Cojz nam kaže zelo nazorno, kako smo dospeli od posamičnih opazovanj in poizkusov, torej od posebnega do splošnega — do znanosti. Istotam nadaljuje Cojz: Daher studire man noch immer fort die Natur des Thieres, die Geschichte seiner Verrichtungen im gesunden und im kranken Zustande, die Wirkung aller erschafenen Materialien, die als Hülfsmittel je versucht und erkannt worden. — Diess Studium erfordere grosse Kosten. — Desswegen übernehmen es die Viklihi gospolke, auf ihren Schulen taugliche Männer unterrichten und prüfen zu lassen — daher is es irhe Pflicht, das Volk zu warnen, dass es sich weder durch die »plefnive arznije« der alten Weiber, noch durch die »nevarne arznije« der Wasenmeister betrügen lassen u. s. w. Z znanim izrekom: »Vse kar pride iz Vašega peresa, bodi pisano v narodnem duhu in za narod« je Cojz pokazal Vodniku pot v romantiško strujo. Toda ne samo v pesništvu, temveč tudi v drugih znanostih mu je bil učitelj in svetovalec, ker je stal mož na višku tedanje vede.

Kultura in književnost.

Sveta vojska je priredila v nedeljo 19. januarja t. l. veličasten tabor v hotelu »Union« v Ljubljani z geslom, da bomo narod poštenjakov. Zborovanje ni veljalo samo alkoholizmu, ampak sploh vsemu, kar jemlje našemu narodu poštenje in dostojanstvo, tedaj tudi boj nečistosti ter vsakemu nepoštenju v zasebnem in javnem življenju. Konz. svetnik Kalan je vztrajen, mož, ki se ne dá oplasiti od trenutnega neuspeha. Markantna in simpatična osebnost v vrsti naših kulturnih delavcev, vodi že celo vrsto let neizprosni boj proti alkoholu. Včasih sam vzdvomi, če je ogromno delo le nekoliko primerno uspehu, pa se zopet ojunaci in

udari kakor izrazit bojevnik, ki hoče za vsako ceno doseči svoj življenjski cilj. Pa je opravil že veliko delo, če tudi se zdi, da bi ga navidezen neuspeh lahko spravil v malodušnost. V vrste našega učiteljstva, v šolo, v široke plasti ljudstva potom izobraževalnih društev, med duhovščino, v celo našo javnost je zanesel idejo protialkoholizmu in vse to je vredno — življenjskega dela. Na zadnjem zborovanju je zbral zopet celo vrsto govornikov ter jih postavil v službo svoje propagande, da zopet z novim pogumom pokaže svojemu narodu, po kateri poti doseže zlato dobo. Po pozdravnem nagovoru predsednika Ka-

lana pozdravi zborovalce dr. L. Pogachnik v imenu Orlov in vojaške oblasti ter pove, da bo vojaška oblast skrbela za vzgojo vojaštva po vojašnicah s predavanji, knjižnicami itd., da odvrne naše fante od alkohola. Kristan govori imenom soc. demokracije, Gangl v imenu Sokolstva, dr. Gregorič kot zastopnik društva zdravnikov, in označi alkoholizem za ljudsko bolezen, prof. dr. Kovačič pozdravlja kot predsednik Svete vojske za štajersko ter pove, da je tudi Wilson abstinent. Nato so predavali svetnik Kalan o dosedanjem in bodočem delu, Gangl o vzgoji naroda, učiteljica Koželj o protialkoholni vzgoji v šoli, zastopnik mariborskega dijaštva o protialkoholni organizaciji med dijaštvom, zastopnik hrvat. kat. dijaškega društva »Domagoj«, Bratina, o protialkoholnem gibanju med hrv. dijaštvom, p. Hjeronim z Reke pa ognjevitvo govori o protialkoholni agitaciji med Hrvati. Dopoldansko zborovanje je zaključilo predavanje srbskega častnika Mihajlo Živančevića o alkoholizmu. Zborovanje se je nadaljevalo ob treh popoldne. Podpredsednik Narodne vlade dr. Žerjav je predaval o protialkoholni zakonodaji, zdravnik dr. Založkar o nenravnosti in spolnih boleznih, poverjenik Prepeluh je izrazil v svojem predavanju misel, da izgine iz naših vrst posurovelo, predvojno bojevanje političnih strank, če hočemo res postati narod poštenjakov, gospa Klemenčičeva je govorila o prostituciji in drugih nenravnostih, ki ponižujejo ženo po njeni lastni krivdi ali vsled napačne vzgoje in nepravilnega razmerja med možem in ženo, župnik Finžgar je v sklepnem predavanju izrazil mnenje, da je alkoholizem posledica suženjstva, ker so zlasti Slovenci, Hrvatje in ruski mušič vdani alkoholu. Posebej naj omenimo, da sta zborovalce pozdravila v imenu slov. učiteljstva predsednik Slomškove zveze Štrukelj in predsednik Zaveze Jelenc, imenom profesor-skega društva pa prof. Jeran. Koncem zborovanja so zapeli šolski otroci ljubko protialkoholno pesmico, zborovalci pa »Lepo našo domovino«. Zborovanje

je vsestransko dobro uspelo. Učiteljstvo želi svetniku Kalanu, da bi res učakal zlato dobo našega naroda, dobo poštenjakov. V učiteljstvu bo našel vedno zvesto oporo!

Stoletnico Vodnikove smrti je obhajalo 8. januarja t. l. na slovesen način večina šolskih zavodov vsled odredbe poverjenišтва za uk in bogočastje.

Tečajji za priučitev srbohrvaškega jezika se začno za ljubljansko učiteljstvo 17. februarja in bodo trajali do konca šolskega leta. Obisk teh tečajev je za vse ljubljansko ljudskošolsko učiteljstvo obvezen. Poučevalo se bo v treh skupinah. K I. skupini pripadajo: II. in IV. deška, I. dekliška, salezijanska in barjanska šola. Poučuje dr. Fr. Ilešič. Lokal: Šolsko poslopje I. mestne dekliške šole pri Sv. Jakobu. Čas: ob torkih, četrtnih in sobotah od 6. do 7. ure zvečer. — V II. skupino spadajo: III. in V. deška, III. dekliška in zasebna nemška dekliška šola. Poučuje prof. P. Lokovšek. Lokal: I. državna gimnazija. Čas: ponedeljek, sredo in petek od pol 6. do pol 7. ure zvečer. — K III. skupini spadajo: I. deška, šišenska deška in dekliška šola, gluho-nemnica in zasebna nemška deška šola. Poučuje prof. Iv. Mazovec. Lokal: šolsko poslopje državnega učiteljskega. Čas: ponedeljek, četrtek in sobota od 5. do 6. ure zvečer. — Za letos se uvede: Bukvar za srpske osnovne šole od Stevanovića in Mirko Divkovičeva čitanka za I. gimn. razred z akcentovanimi berili; po možnosti se bodo čitale tudi Junačke narodne pesmi hrvatsko-srpske, izdanje Matice Slovenske leta 1913. — Pouk bo brezplačen.

Engelbert Gangl, Zbrani spisi za mladino. Četrti zvezek. V Ljubljani 1918. Last in založba »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta«. Natisnila »Učiteljska tiskarna«. — Nekaj bi predvsem povedal Ganglu: tudi v umetniškem stvarjanju je treba koncentracije. Naši javnosti se je v dosedanjem delovanju predstavil v vseh formah leposlovne umetnosti. Dramatika, roman, vezana beseda, mladinski spis, žurnalistika itd., povsod ga zaslediš. Razširjanje dela je šlo na račun poglobitve. In to je vedno v škodo umetnosti in umetnika.

Dober govornik in dolgoleten pisatelj, ki obvlada jezikovno tehniko brez vseh zaprek, bi bil lahko dosegel dovršenost — vsebinsko in formalno. Zdi se, da bi bila njegovemu umetniškemu zhačaju najprimernejša oblika roman, povest in črtica. To je oblika, v kateri pride lahko do izraza pesnik, filozof, debater in časniki ter pri tem ustvari nekaj lahko absolutno popolnega. Dostojevski, Tolstoj, Zola, Maupassan so zgledi za to, Gabrijele d'Annunzio pa je primera raztresenosti v škodo vsebinske in formalne umetniške popolnosti, četudi je dokaz umetniškega leposlovnega virtuoza. Tudi v četrtem zvezku zbranih spisov pokaže Gangl, kje je najboljši. »Zadnja pot« je dovršeno leposlovno delce. Iz njega se smehlja najlepši del slovenske domovine, tam izza Gorjancev, kjer je še doma poezija in romantika, metliška okolica. Pri čitanju se mi je zbudil spomin na mlada leta, ko sem vsako leto gledal na kvaterno nedeljo tostran Gorjancev pri Materi Božji v fari kostanjeviški pestro sliko preprostega naroda. To je domovina »Klosterskega žolnirja« in Trdinovih pravljic. Pa ravno ta spis me je motil v tej zbirki. Ne spada med ljubke mladinske igračke kakor so »Fantje od fare«. Sploh je prva polovica knjige logična celota, ki se vsebinsko prav nič ne prilega drugi polovici, ki bi spadala v posebno zbirko, namenjeno že dorasli mladini. Knjigo je ilustriral Maksim Gaspari. Mnenja o ilustraciji leposlovnih del si nasprotujejo. Na vsak način je slika za otroka do 10. leta konkretnjša kakor še tako živa beseda in mu je pri čitanju v pomoč. Ilustriranje drugega leposlovja — po zgledu ilustriranih nemških klasikov — pa skoraj ni na mestu, če slika ni nekaj umetniško popolnega in dovršenega, kar navadno ni, in potem le moti estetsko uživanje pesniškega ali pisateljskega proizvoda. Zbirko priporočamo šolarskim knjižnicam.

F. Fabinc.

Dore. Spisal dr. Ivan Lah. V Ljubljani 1917. Tiskala in založila tiskarna D. Hribarjeva. — Pisatelj se je lotil zelo težke stvarine: povest dečka iz sedanjosti vojne dobe. Tu je treba posebno mladinskemu pisatelju največje previd-

nosti, ker včasih še dogodek, ki je v zvezi z drugimi blažilen, ki pa se dá le prerad izluščiti in abstrahirati iz celotne slike, vzbudi v otroku napačno fantazijo, ki ga pripelje v surovost. S tega stališča bi bilo morda bolj umestno, da bi doletela Doreta drugačna smrt, kakor jo je opisal pisatelj, da ga ubije bomba iz aeroplana, da si je orisal ves dogodek psihologično, se ogibal predolgega zunanega opisovanja in mu dal tudi lep konec, ki ga prevladuje. Dobro je, da je postavil v središče vsega ljubezen dečka do sestre Selme. Vendar se mi zdi kljub temu, da je bomba za otroka le prekrvava in jo otrok fizično preveč živo občuti. Na vsak način pa ni dobra ilustracija tega dogodka in bi bilo bolje, da bi izostala. Otroci, ki so prebrali knjigo, so mi rekli, da tam ni lepo, ko ubije Doreta bomba, ker je prežalostno. Naslikali so si gotovo vse — prekrvavo. Preprosto in umetniško pa je opisal pisatelj grozo vojne tam, ko pride oče na sveti večer k dečku, ki mu ves srečen pripoveduje, kako ga je iskal v mestu in našel. Sredi največje ljubezni med obema pa zadone strašne očetove besede: »A sedaj moram oditi.« »Kam?« je vprašal Dore preplašeno. »Nazaj, odkoder sem prišel; na vojsko moram zopet.« Isto je v stavkih: »In se mu je zdelo, da vidi očeta, ki spi med vojaki v dolgi vrsti na trdi zemlji, z obrazom naravnost proti nebu. Zvezde svetijo nad njim in on sanja morebiti o domu, o njem, o Doretu...« Tu ni opisovanja vojsk, kot smo ga vajeni, in vendar je več strahu in groze, ker je zraven toliko notranje lepote in ljubezni, da popolnoma absorbira otroško dušo in se sveti visoko nad vsem drugim. To pa je glavno, koliko duše, ožarjene z ljubeznijo in resnico, in koliko trdne notranje kompozicije zna pisatelj vdahnuti svojemu delu. Take vojne literature se nam ni bati tudi v mladinskem slovstvu. — V sanjah slika pisatelj plastično sveti večer v vojaški bolnici in proti koncu domačo hišo, preraslo z rožami, kamor se vrača Dore z očetom po poti, obdani od rož in obsijani od solnca. Omotične sanje so to, ki pa ne obledijo in ne zgubijo stika z realnostjo in niso ovira dejanjem, kar je

velike vrednosti v mladinskem slovstvu. Tudi na dejanjih ni knjižica revna. Na sveti večer gre Dore v mesto iskat očeta, ki je odšel k vojakom. Na pol zmrzlega pripeljejo vojaki v bolnišnico. Tu spozna vojake v najnežnejših trenutkih, ko jih obiskujejo domači, ko odhajajo in prihajajo. Vse za vsakega, koliko ima doma bratov in sester, ali ima še očeta in mater. Pisatelj mu naslika mesto, tuje ljudi in navade, kar je lep pojav v mladinskem slovstvu. Iz podstrešnje sobice gleda Dore velikanske cerkve, hiše, vrvenje po ulicah in tam daleč nebo in solnce. Ljubezen do domače vasi ga napoti na Veliko noč domov, kjer vidi procesijo, vstajenje, svojo hišo pa najde vso mrtvo in zapuščeno. Gre drugič v mesto, v bolnišnici ne najde več sestre Selme, išče jo po ulicah, kjer ga dohiti smrt. V omotici se mu prikaže sestra Selma, ki ga hoče peljati k očetu. V domačo hišo, preraslo z rožami, se vračata z očetom, na pragu stoji sestra Selma in v njenem naročju truden zaspi. Tak je Dore, kot si ga je zamislil pisatelj, naiven, a verjeten. Takoj v začetku nam je podal pisatelj stopinjo njegovega čustvenega in miselnega razvoja z drzno otroško mislijo, da gre v mesto in najde tam očeta. Tako otroško-naiven in preprost naj bi bil Dore povsod. Ko sem prebral knjižico, sem videl v njej še drugega Doreta, ki pa je bil nenaraven in preresen, kot si ga je zamislil pisatelj. To je bil Dore po večini, kadar je govoril. Tu se mora mladinski pisatelj najtemeljiteje poglobiti v mišljenje in izražanje otroka, občevati z njim, notirati si izraze, študirati njegovo okolico in njegove kretanje, ker šele potem bo oblekel svojo idejo v živo otroško govorico. Otrok pripoveduje drugače kakor mi, opisuje to, kar vidi, nazorno v živih barvah pred seboj in samo tako, kakor vidi. »Oče,« je pomislil. »Tako se vrne morebiti nekoč čez daljne gore, čez klance in doline, utrujen, upehan in izmučen od dolgega boja, od trudov in hoje.« To je presplošno, prebledo. Otrok si bo naslikal očeta drugače, bolj živo in nazorno, morda: »Težko bo nosil na hrbtu kani-

stro, žalostno bo gledal, pa noge ga bodo bolele,« ali kaj enakega. Tudi ne družijo otrok več osebkov, dopovedkov, prilastkov etc. v en sam stavek, kakor govori večkrat Dore, ampak jih naredi več. To je prezamudno, preveč komplicirano in premalo živo za njega. Tam, ko dohaja Dore v mesto in pozneje, ko se vrne domov in govori s sosedi, čutimo, da je vse prekratko, pretuje. »O ti si, Dore!« »Dober dan!« »Odkod?« »Iz mesta.« etc. Kmečki ljudje, posebej še otroci govorijo v takem slučaju obširneje, povedati si hočejo vse. Naš kmet tudi n. pr. ne bo vprašal kratko: »Odkod?«, ampak v stavku: »Odkod si pa prišel?«. Tako je že vsakdo lahko slišal, da vpraša kmet vedno: »Kam pa greš?«, a ne kratko: »Kam?«

Dore pride domov, vidi velikonočno procesijo: rdeča bandera, baldahin, sliši zvonjenje zvončkov, poklekne na zemljo in moli. Koliko lepote bi bilo v naivni otroški molitvici, toda Dore filozofira: »O Bog, ti, ki si poslal Veliko noč, veliki praznik in si prenovil svet v svoji vsegamogočnosti« etc.

Otroška govorica ima v vsaki dobi svojo lastno melodijo, muziko, ki je duša sama. Ako je oropana tega, je brez duše, je — mrtva. Treba je najgloblje študija, ker včasih jo ubije ena sama beseda, postavljena na napačno mesto. Posebno previden pa mora biti mladinski pisatelj, ker piše za mladino in o mladini, kar ni on več. Ideji je treba oblike — krvi, duše. — Dore pripoveduje očetu: Soseba Marta me je povabila na velikonoč na blagoslov. Jedli smo skupaj. Bi li ne bilo tu bolj umestno »na žegen«, ker le ta beseda izraža popolnoma velikonočni kruh in je čisto ponarodela. Zelo preproste, a lepe, polne dejanj so ilustracije, ki so primerne za otroke.

Naslov knjige mi popolnoma ne ugaja. Dore je kmečki otrok in morda bi se dobilo za njega bolj primerno ime. Ne mislim pa tukaj, da bi moral biti ravno Jožek ali Tonček, tudi na kmetih se dobijo še drugačna imena.

R. Pečjak.

Zapiski.

Kulturno boljševištvo. Ko so Italijani zasedli Gorico, so takoj nastanili po vseh slovenskih šolah vojaštvo. Iz šol so odnesli vso opremo, celo klopi, ki so jih v zadnjem času dobile s Kranjskega in iz Kromerija na Češkem. Ker so slovenski otroci v Gorici sedaj brez pouka, se je dne 7. januarja podala deputacija šolskih ravnateljev k prefektu Gottardiju. Le-ta je obljubil ljudske šole, ko bodo barake za vojaščino pripravljene. Glede slovenske gimnazije v Gorici ni hotel ničesar čuti, pač pa je deputaciji obljubil, da se bode Slovincem na Goriškem godilo v tem pogledu tako, kakor se godi beneškim Slovincem — to se pravi: 40 tisoč beneških Slovencev je pustila laška vlada brez slovenskega pouka in razume se, da bode ravno tako 170.000 goriških Slovencev pustila brez slovenskega pouka.

O srbski cerkvi piše dr. F. Grivec v svoji knjižici »Pravoslavje« sledeče: Cerkev nima nobenega vpliva na novejšo srbsko kulturo. Inteligenca jo prezira in sistematično napada v časopisju. Celo med preprostim ljudstvom naglo propada versko življenje in spoštovanje do cerkve. Ljudstvo le še redko prihaja v cerkve; mnoge cerkve so tudi ob nedeljah prazne. Najbolj žalostno je v rodoviti pokrajini Mačvi. Ljudsko šolstvo je vlada popolnoma odtegnila cerkvenemu vplivu ter ga izročila po večini brezvernemu učitelstvu. Celo verouk so poučevali brezverski učitelji. Na gimnazijah bi morali verouk sicer poučevati (po zakonu leta 1902.) duhovniki, a cerkvena in državna oblast je dovolila, da so smeli verouk začasno poučevati lajški akademiki, ki so prihajali iz ruskih duhovnih akademij, da bi se mogli preživeti, dokler ne postanejo duhovniki ali redovniki. A ti so po večini ostali lajki in se niso hoteli pokoriti cerkveni oblasti. Tako se je srednje šolstvo odtegovalo cerkvenemu vplivu. Cerkev je bila brez vpliva na vzgojo srbske mladine. Pravoslavje se je vzdrževalo samo še vsled zveze z narodno zavestjo. Ako

bi bilo pravoslavje odvisno samo od cerkve, bi bilo že propadlo. Žalostnih srbskih cerkvenih razmer ni kriv srbski narod, ampak tuji bizantinski duh, ki se je globoko zajedel v srbski cerkveni organizem. Pod lupino bizantinskega pravoslavja je v srbskem narodu še mnogo zdravega jedra in lepih možnosti, ki ga usposablajo za boljšo bodočnost. Srbski narod je nadarjen, delaven, vztrajen, zaveden; odlikuje se po idealnosti in požrtvovalnosti za domovino. Velika katastrofa svetovne vojske je srbski narod globoko pretresla. Možno je, da se bo ob zdravem jedru končno razbila lupina tujega bizantinstva. — Pristavljamo: dr. Krek je rekel, da naj najsposobnejši živi. Če cerkev ni sposobna za življenje, tudi ne more in ne sme prevzeti narodnega vodstva in še posebno njegove vzgaje.

Nova kulturna orientacija. Veliki politični preobrat nas je postavil pred nabroj novih kulturnih vprašanj. Politično združenje Slovencev, Hrvatov in Srbov v samostojni jugoslovanski državi zahteva novo kulturno orientacijo.

I. Jugoslovansko raznoličnost je treba strniti v harmonično celoto ter ustvariti enoto v raznoličnosti.

II. Rešiti moramo vprašanje skupnega književnega jezika.

III. Treba je nanovo urediti razmerje do kulturnih narodov ter na podlagi nove orientacije zgraditi samostojno in enotno narodno kulturo.

IV. Enotno kulturo moramo graditi pod vodstvom enotnega smotra, enotne vodilne ideje. — Na podlagi te razporedbe razpravlja dr. F. Grivec v »Času«, zvezek 1.—2., l. 1919. o naši novi kulturni orientaciji.

Kinematograf. Mislili smo, da se bo možno izkopati iz kinoglediške šare, če spravimo pokonci državno in oblastveno moč, če kličemo na pomoč policijske organe; toda dosedanje izkušnje potrjujejo samo dejstvo, da se kino udomačuje, da svetlobne predstave vlečejo nase če-

dalje širneje sloje, da se strast za kino pri posameznih čudovito razpalja, da rodi tudi prežalostne sadove pri vseh, ki pri vsebini svetlobnih predstav niso nič izbirčni. Obiskovalci teh gledališč niso izlepa zadovoljni, če niso predstave dovolj strahotne, divje, razburljive, ali pa — kar je prav tako in še bolj nevarno — dovolj pikantne.

Te rastoče strasti ne bo moč zajezi ti s policijskimi naredbami in kazenskim pretenjem, marveč edinole s pametno reformo svetlobnih predstav. Kinopredstave je treba vpreči v službo zdrave ljudske izobrazbe. Drugod so že dosegli v tem oziru prav hvalevredne uspehe. Marsikje imajo vzorne svetlobne predstave. V Stettinu so napravili tako »vzledno gledališče, ki so mu dali ime »Urania«. To napravo oskrbuje in vodi neko društvo, ki ima tudi svoj tednik »Kinematografische Wochenschau«. V zvezi s to napravo je sklical »nemški centralni zavod za vzgojo in pouk« me-seca aprila m. l. poučen tečaj, ki se ga je udeležilo okrog 200 oseb, povečini učiteljskega stanu.

Pri tej prireditvi so se razpravljala naslednja vprašanja: »Vzorna gledališča s svetlobnimi slikami — naloga novodobne občinske politike.« — »O preizkušnji slik in sestavi sporeda za odrasle in otroke.« — »Psihologija gledališč s svetlobnimi predstavami.« — »O tehniki in upravi kinogledališč.«

S predstavami združena so bila naslednja predavanja: »Presoja slik za šolsko uporabo.« — »Kako ravnati s podobami iz zgodovine, domovinoznanstva in zemljepisja.« — »Predavanje s svetlobnimi podobami iz biologije, rastlinstva, živalstva.« — Enako predavanje s pomočjo pravljičnih, šaljivih in zabavnih filmov.

Pri vseh poskusih se je čula le ena sodba: kako neprimerno praktično in vse hvale vredno učilo so kinopredstave v učne svrhe. Odklonjen je bil predlog, da bi se romani »vfilmili«.

V dneh od 23. do 25. septembra m. l. so imeli tudi v Monakovem enako posvetovanje. Kot govornik se je oglasil najprej neki baron Gleichen-Russwurm. Trdil je in dokazoval,

da so kinopredstave nekako dopolnilo navadnega gledališča, samo dati se jim mora neka stalnost in omejitve. Kinogledališča so pripravna po njegovi sodbi za epično umetnost; epsko vsebino, balade in bajke se morejo prav izborno predložiti. Svetlobna igra zamore uničiti predsodek, da so dobra literarna dela dolgačasna, ko dokaže, kako bogato življenje plove v njih. Film ima moč, da napenja pozornost gledalcev, ki se tako zatope v skrivnostni svet literarnega proizvoda. Za te namene bi bilo seveda treba marsikaj novega spesniti in ustvariti. Predavatelj je nato napravil poizkus s pravljico »Repoštev«.

Major Endres je ocenjeval vrednost filma kot sredstva za vojna poročila. Razločeval je filme za učne in znanstvene namene, ki zanimljejo zgolj vojaške kroge in filme, ki služijo zabavi, pouku in razjasnjevanju. Popolnoma je zavrgel take filme, ki predložijo bojne prizore, ker napravljajo in povzročajo vedno le napačne predstave in vtiske. Strahotnih prizorov se je treba ogibati. Za premikanje armad, ki ima zgodovinsko veljavo, naj bi se oskrbeli arhivi z dotičnimi filmi. Major Endres je poskusil predložiti prizore s filmi o bojih pri Somme na francoskem.

Ob sklepu je izražal prof. dr. Jakob željo ter tudi naravnost zahteval, naj skrbe okrožne oblasti in mestna načelstva, da se ustanavljajo povsod samo vzorna kinogledališča. — Naša Narodna vlada je, kakor znano, kinematografe podpržavila, in upanje je, da v zadovoljstvo vzgojiteljev.

Hrvatski visokošolci na francoskih visokih šolah. Hrvatska vlada bo odposlala še tekom tega semestra večje število dijakov na francoske visoke šole, predvsem na francoske tehnike.

Srbohrvaščina v ljudski šoli. V naši državi SHS bo ta jezik kot glavno narečje v Jugoslaviji imel več veljave kakor nemščina. Treba ga bo tudi v ljudski šoli gojiti, ali na slovniški podlagi šele takrat, ko si bo učiteljstvo prisvojilo znanje tega narečja. Dobro bi pa bilo, ako že sedaj seznanimo mladino v višjih razredih s hrvatskim jezikom brez cirílice, in sicer s čitanjem primernih spi-

sov. Prav primerna bi bila hrvatska čitanka za drugi razred ljudske šole. V njej so kratki, lahko umljivi sestavki, učitelj pa tudi s pomočjo rječnika pojasni manj znane izraze. Tak slovarček je izdala pred leti tudi naša »Slovenska Matica« in pa nekaj knjig v hrvatskem jeziku, ker prej je bil izraz »srbo-hrvatski« strogo prepovedan. Priporočali bi pa za mladino tudi hrvatski list, kakor je naš »Vrtec« ali »Zvonček«. Učenci se sicer s tem še ne bodo temeljito priučili jezika, ali vendar ga bodo dobro razumeli, in to je za začetek veliko. Taki učenci, zapustivši ljudsko šolo, bodo lahko sami nadaljevali nadaljnjo izobrazbo v jeziku.

—a—
Predsednik češke republike Masaryk o alkoholizmu. Na življenjskih potih po deželah in krajih sem naletel nad vse čudno deželo — tam namreč, to je bilo tisto čudo, ljudje uživajo strup.

Videl sem posebne tovarne, ki so izdelovale strup na debelo, in zopet posebne prodajalne, kjer se je ta strup na drobno prodajal in takoj zaužíval.

Kakor imajo drugod trgovci napise: Tu se prodaja sladkor, kava itd., tako vidite v tej deželi napise: Tu si človek lahko poceni kupi slabokrvnost, jetiko, duševne bolezni, božjast, — tu se prodaja revščina, — tu se prodaja kuga, kolera, tifus. — To so vsekakor čudni napisi! Toda so še čudnejši: Tu človek lahko poneumni, — drugod celo: tu more poidijotiti, tu se lahko postane brezčuten, grob in surov.

Vsi ti prostori so silno obiskovani. In ne le to: v tej deželi pobira vlada še denar, mnogo denarja v obliki davka, cerkev, njeni največji in najbogatejši dostojanstveniki tudi ta strup izdelujejo. Prestol in oltar se opirata na ta strup! Mnogo se porabi tega strupa pri narodnih in domoljubnih slavnostih. In najbolj mi je bilo čudno, da niti cerkvene in verske slavnosti ne morejo biti brez tega strupa. Ogromne procesije se vlečejo iz celega kraja, baje k Devici Mariji, gledam, ljudstvo ne da bi molilo, da bi bilo pobožno in resno — nasprotno, vidim, kako je srdito vsled tega strupa, kako prihaja do prepиров, okoli svetišča vidim

samo nečistost, nezdravje, tako da vsled te nečistosti celo umirajo...

To je vendar čudno! Vprašate: »Kaj pa če to?« Tu slišite razlago: »Ja, gospod, takšne procesije so le na oko krščanske, imamo krščanske verske prapore samo za oči, v resnici imamo drugo verstvo, imamo druge tri bogove, mi smo mnogobožci, imamo posebno svojo trojico: en bog je vino, solnčna voda, drugi je kuhana voda, pivo, in končno voda ognjena, to je duh, pravi duh, spiritus.

Takšno posebno trojico imamo; duh je glavni bog in vsi ti bogovi niso nevidni, lahko si jih kupiš in jih moreš zauživati...

Takšne in podobne dodatke bi napisal Komensky v svoj Labyrint, če bi opazoval novodobni alkoholizem in kult tega duha, spirita, alkohola v vseh oblikah. — (T. G. Masaryk: O alkoholizmu. Knihovnička »Času«. Č. 49. V Praze 1908.)

Ady Endre, največji madjarski lirik sedanje dobe, je umrl 27. jan. t. l. za špansko boleznijo. Analiza njegovih pesmi kaže kalejdoskopično sliko madjarske duše, v kateri se spaja vzhod z zahodom, Azija z Evropo. Po svojem temperamentu je bil Slovan kakor največji madjarski pesnik Petrovič-Petőfi in je pel o preporodu madjarske rase. Propovednik prevrata je bil nasprotnik imperijalizma, ki so ga gojili Madjari od leta 1848. Mlada madjarska republika ga slovesno pokoplje.

Stara resnica. Generalni tajnik nemškega centra dr. Pfeiffer je govoril 27. m. m. na krščanskosocialnem shodu na Dunaju sledeče besede: Na verskem polju hočejo ateizem. Tu rečem, da je treba za nevero manj poguma nego za vero. Vsi delamo za red, ta pa mora imeti temelj, v katerega človek veruje. Kar so v teh dneh izmodrovali, ni prestalo izkušnje. Naj izdelajo sedaj državnih temeljnih zakonov, kolikor hočejo, enega državnega temeljnega zakona, ki ne velja samo za Avstrijo, Prusijo in Bavarsko ali kako večjo družbo, tistega večnega temeljnega zakona, ki velja za človeštvo, ne bodo prekosili: deset božjih zapovedi. Preko tega ne bo

možel nihče. Tu je zasidrana misel medsebojnega spoštovanja, nedotakljivosti življenja, premoženja in časti bližnjega, tu zvestoba in medsebojno zaupanje. Kdor hoče danes socialni red znova zgraditi, ne bo mogel pogrešati naših načel.

Odpustnice in nove tiskovine. Določeno je, da veljajo še vsi prejšnji šolski zakoni, dokler ne dobimo novih. § 97. šolskega in učnega reda z dne 29. sept. 1905 zahteva, da se klasifikacija pri odpustnicah vrši na podlagi šolskih naznanil zadnjih treh let. Iz tega je pa vsakemu šolniku jasno, da tisto šolsko leto, v katerem učenec še ni dobil nobenih redov, tukaj ne more priti v poštev. Zaradi tega naj se pa tudi pri novih tiskovinah (ki se sedaj pripravljajo) spremeni besedilo »je hodil v šolo od . . . do . . .«, nazadnje v . . . razred« tako, da se bode glasilo »dovršil je . . . razred«. S tem bomo najlažje preprečili izstop učencev med šolskim letom in pospešili šolski obisk. Odpravili pa tudi nesmisel, da bi dobil učenec, ki je bil le par tednov ali le nekaj dni v kakem razredu, ravno tako odpustnico kakor tisti, ki je redno hodil celo leto v ta razred in bil vsa četrtletja pravilno klasificiran (prej omenjeni pa niti enkrat). Vsekakor pa moramo v odpustnicah precej milostno klasificirati vedenje, tako da učenec, ki je n. pr. dobil zaradi kajenja slab red v šolskem naznanilu, ne dobi takega tudi v odpustnici. —a—

Zemljepisni seminar na dunajski učiteljski akademiji. Predavanja v zimskem semestru 1918/19 so sledeča: Nastanek gorovja. Delovanje tekoče vode. Veter kot geografski činitelj. Nastanek in delovanje ledenikov. Oblike morske obali in njihov nastanek. Puhlica in njena na-

hajališča na Dol. Avstrijskem. Okopi na Dol. Avstrijskem. Vaške in cerkvene utrdbe na Dol. Avstrijskem. Iz dolnjeavstrijskih vinorodnih krajev. Predavanja o Ogrski. Metodična vprašanja, ki pridejo v razpravo: 1. Kako je razdeliti zemljepisno snov v IV. razredu ljudske šole? 2. Kateri poučni izleti so primerni v okolici Dunaja za 3., 4. in 5. šol. leto, oziroma I., II., III. in IV. meščanskošolski razred? 3. Kakšnega pomena je specialni zemljevid 1 : 75.000 za učiteljev študij in pripravo na pouk? 4. Katere podobe ima učitelj na razpolago pri geografskem opazovanju alpskih, sudetskih in karpatskih dežel? 5. Kako je nastal zemljevid Dol. Avstrijskega in sedanji zemljevidi te dežele. 6. Okrajni, stenski in ročni zemljevid. 7. Na katere momente je opozoriti pri zemljepisnem opisanju pokrajin in v katerem redu? 8. Kdaj in kako naj se poučuje klimatologija v ljudski in meščanski šoli? (Kartographische Zeitschr., November-Dezember 1918.) — Naša država bo rabila precejšnje število meščanskošolskih učiteljev, zato je želeli, da naše učiteljstvo skuša poglobiti svojo stanovsko naobrazbo. Zlasti tovariši in tovarišice, ki so svoječasno obiskovali meščanskošolske tečaje, naj bi napravili izpite sedaj, ko jih domovina potrebuje. Priobčili smo te podatke, da pokažemo, v kateri smeri naj se giblje strokovna naobrazba.

»Le Peuple Libre«. Pod tem naslovom bo izdajal v Lausanne v Švici prof. Brocher, ki je bil preje učitelj francoskega jezika na liceju v Sušaku, znanstveno literarno-socialno revijo. Informirati hoče francosko javnost o kulturnem in znanstvenem stanju hrvatskega naroda.

Društvena in stanovska kronika.

Na občnem zboru podružnice Slomškove zveze za ljubljansko okolico 30. dec. pr. l. so bili izvoljeni: Janko Bajec, predsednik; Bric Dominik, blagajnik; Bregar Josip, namestnik; Jurjevčič, Vrhovec Stanko in Pečjak Rudolf, odborniki.

Učiteljica Agneza Zupanova je volila revnim učenkam na šentjakovski dekliški osemrazrednici znatno vsoto v razdelitev. Priporočujoč se njihovega molitvenemu spominu je želela, da bi obdarovankam bila po malem olajšana letošnja zima in vojna

draginja. Učiteljstvo je ustreglo tej želji bivše kolegije ter je njen prvi posmrtni godovni dan, 21. jan., obdarovalo s to zapuščino 26 učenk. Zajedno je vodstvo šole odredilo, da se je ta dan ob 8. uri zjutraj opravila v šentjakobski cerkvi za zaslužno kolegino maša zadušnica, ki so se je udeležile vse učenke in učiteljstvo.

Društvu »Jubilejna samopomoč« je treba takoj poslati letnino za leto 1919. Kdor ne prejme položnice, naj pošlje po nakaznici 2 K letnine in 5 vin. dostavnine ter event. zaostanke.

Učiteljski svet. Pri sestanku v nedeljo 26. jan. t. l. se je povdarjalo, da je učiteljski svet le posvetovalen organ obeh stanovskih organizacij, ki nima nikakih eksekutivnih pravic. Razpravljalo se je o enkratnem draginjskem prispevku, kakor ga dobi državno uradništvo. Organizaciji naj vložita v tem smislu vlogo na Narodno vlado. Rešijo se nekatere osebne zadeve. Izrekla se je želja, da bi učiteljski svet razpravljal o novem šolskem zakonu, o katerem naj se najprvo pogovorita organizaciji. O učiteljskem zastopstvu v višjem šolskem svetu je dobila javnost neprijeten vtis. Prehodna doba živi v znamenju kompromisov in koalicij, zato je nastal mučen položaj med obema organizacijama, ker ni bil izvoljen tudi kandidat Slomškove zveze, ki predstavlja mišljenje večine slovenskega ljudstva. Da se izogne Zaveza vsakemu očitku zahrbtnosti in nelojalnosti, pozove Slomškova zveza vodstvo Zaveze, da naj vpliva na tov. Černeja in Gnusa, da odloži članstvo višjega šolskega sveta, ker sta se že itak odpovedala izvolitvi. Navzoči tov. Gnus izjavi, da je pripravljen odstopiti. Če se to zgodi, je to najboljši dokaz medsebojne lojalnosti. Učiteljski svet se soglasno izjavi v tem smislu. Zadeva je sedaj popolnoma v roki Zaveze in je od nje odvisno, kako se bo izvedla. Slomškova zveza prosi, naj bi izginil »Učiteljskega Tovariša« brezobziren osebni boj, ki le kratki stanovski ugled učiteljstva, ne koristi pa nikomur nič ter obenem izjavlja, da se s takimi osebnimi napadi na člane Slomškove zveze ogroža zaupljivo in odkrito stanovsko občevarje. Ako govore proti komu dejstva — taki so pa na obeh straneh — naj se o tem razpravlja interno med obema organizacijama, ki potem storita potrebno, če se doženejo resnična dejstva. Učiteljski listi naj bodo v novi državi res izraz kulturnih delavcev, ne pa boljševištvu, ki se navdušuje za Fric Adlerjevo metodo. Slomškova zveza si nikakor ne lašti pravice, da bi vplivala na časopisje Zaveze, lahko pa pove mnenje, da se s takim pisarjenjem zopet bližamo mlakuži, iz katere smo jedva prišli. Nič nimamo proti brezobzirnemu stvarnemu in načelnemu boju, pri katerem je včasih res težko izločiti kako osebnost, toda vse to naj se vrši v mejah dostojnosti brez vsakega pretiravanja.

Vroča kri. V preteklem mesecu smo čitali v političnem časopisju komentarje k volitvam v višji šolski svet. Naše mnenje je, da spadajo prvič take stvari v stanovska glasila in ne v dnevno časopisje, drugič pa, da mora imeti tisti, ki razpravlja o kaki zadevi, resnične podatke, da ne pride do popolnoma napačnih izvajanj in zaključkov, ki stvari več škodijo kot koristijo. Predvsem naj zavrne očitek, da več tovarišev iz Slomškove zveze sili v Zavezo, ker res je le, da obstoji v Zavezi in Slomškovi zvezi močna struja, ki želi, da naj se obe organizaciji razpustita ter ustanovi skupno stanovsko organizacijo, v kateri bi bilo prostora za vsa politična prepričanja. To se utegne nekoč zgoditi, toda treba bo velike metle, ki bo pomedla iz obeh organizacij one ljudi, ki smatrajo stanovsko organizacijo za eldorado, v kateri lahko nebrzdano plešejo strankarski žonglerji in akrobati. To bo pa takrat, ko zmaga v učiteljskih vrstah treznost, razsodnost in inteligenca. Za enkrat ta nevarnost še ne obstoji, pač pa lahko vse pametno učiteljstvo gleda v to bodočnost kakor Izraelci v — obljubljeni deželo.

Ob sklepu lista se nam poroča, da se je radi nelojalnega postopanja »Zaveze« v zadevi učiteljskega zastopstva v višjem šolskem svetu razmerje med »Zavezo« in »Slomškovo zvezo« tako poostri, da ni upati, da bi še prišlo do zaupljivega in harmoničnega sodelovanja med obema organizacijama, dokler je vodstvo »Zaveze« v dosesednjih rokah. Kakor je videti, se gospodje tovariši pri vodstvu »Zaveze« res niso iz preteklosti — ničesar naučili! Ubogo učiteljstvo!

Goriško učiteljstvo je poslalo tudi našemu uredništvu protest radi znanega poziva Učiteljskega sveta na učiteljstvo, da mora biti organizirano. Pripomnimo, da se odbor »Slomškove zveze« ne strinja docela s tistim pozivom, ker se v svobodni državi marsikdo ne bo mogel odločiti za obstoječi organizaciji. Mnogo učiteljstva čaka namreč na ustanovitev strogo stanovske organizacije. Do tesnejše spojitve vsega učiteljstva gotovo pride, osobito potem, ko preide vodstvo »Zaveze« v spretnejše roke. Zlasti štajersko in koroško učiteljstvo poznamo kot može, s katerimi se bo dalo odkrito in brez zahrbtnosti delati. Potrpimo, čas prinese tudi to!

Učitelj in uradnik. Pri zadnji regulaciji učiteljskih plač so se tuintam čuli zavistni glasovi začudenja, da naj bi učitelj postal v plači enak državnemu uradniku. Pa to bi mu nazadnje še privoščili, toda posledica mora biti zvišanje plač državnih uradnikov, da ostane učitelj zopet zadaj. Ravno isti ljudje pa se niso nikdar z začudenjem vprašali, kako more bivši orožnik priromati do 7. činovnega razreda ali da postane davčni uradnik z ljudskošolsko izobrazbo, spodnjo gimnazijo ali realko davkar ali celo nad-

avkar. Podobni slučajji so tudi pri pošti in železnici — 12 let je nosil cesarsko suknjo, poteni pa gre po toliko in toliko letih v pokoj kot poštni kontrolor ali železniški nadrevident. To vse je v redu in nobeni akademski naobraženi domišljavosti ni zavrela kri. Če pa dobi učitelj, ki ima večjo naobrazbo in neprimerno težje in važnejše delo, je ogenj v strehi. No, pa se bodo že navadili!

Akademična naobrazba. Nemčija in pokojna Avstrija sta bili vojaški in uradniški državi, kjer sta se omenjena stanova lahko izživela do perversnosti. Znani nemški publicist Herman Bahr je znal o tem mnogo lepega povedati. V teh državnih telesih je tudi živelu precenjevanje takozvane akademične naobrazbe. Ta cof bi radi presadili nekateri tudi v našo demokratično državo, kar pa upamo, da ne bo šlo. Res je, kvalificirati se mora človek na ta ali oni način, da je sposoben za določeno delo, in te kvalifikacije v splošnem ne bo mogoče nikoli ovreči. Da bi pa akademična izobrazba že a priori napravila genija, ki naj bi na vse dolgo prezirljivo gledal od zgoraj navzdol, o tem pa upravičeno dvomimo. Lahko bi s prstom pokazali na ljudi, ki so uživali akademsko naobrazbo po ljubljanskih kavarnah in dunajskih beznicah in so se z univerzo seznanili komaj malo več kakor pri vpisovanju. Mislimo, da to namišljeno akademično naobrazbo doseže — če izpustimo zdravnika in kemični laboratorij — tudi priden duševni delavec, ki celo življenje presedi pri knjigah ali se kako udejstvuje v praktičnem življenju. V zaslugi mu le šteje še to, da doseže to težje in z lastno silo in ne, kakor oni, ki mu vseučilišče prinese vse na krožniku. Primerna predizobrazba, osebna nadarjenost, pridnost in trud pa mnogokrat nadkriljuje povprečnega akademika v enotnosti naobrazbe in delu. Pojdite v šolo na zahod!

Dr. Kušar, večletni profesor ljubljanskega učiteljskega, priznan strokovnjak v pedagogiki in tip tihega učenjaka, je pridržen ministrstvu za prosveto v Belgradu.

Katehetje pridejo po novi regulaciji takoj v X. činovni razred in bodo s tem zjednačeni z meščanskoškolskimi učitelji. Vpoštevati je, da pridejo katehetje šele v starejši dobi kot učitelji v stalno službo. V pokojnino se štejejo tudi leta, ki jih je katehet nepretrgoma služil kot veroučitelj pred vstopom v katehetsko službo.

Otroškim vrtnicaricam in učiteljicam ženskih ročnih del je določen XI. in X. činovni razred.

Prva seja Višjega šolskega sveta dne 17. januarja 1919. (Uradno poročilo.) Predsednik profesor Anton Sušnik otvori sejo, poudarja važnost Višjega šolskega sveta, omenja težko in eminentno nalogo, ki jo imajo vršiti šolski pri gradbi nove jugoslovanske države, in pozivlja navzoče, naj gredo z združenimi

močmi na delo za procvit šolstva in dobrobit jugoslovanskega naroda.

Preden se preide na dnevni red, se izreče na predlog prof. dr. Dolarja vsemu slovenskemu učiteljstvu zahvala in priznanje za dosedanje narodno vzgojo šolske mladine, predvsem pa g. dr. Francu Ilešiču, da se mu dá zadoščenje za preganjanja, ki jih je trpel pod prejšnjimi šolskimi oblastmi.

Zastopnik ljudskoškolskega učiteljstva učitelj Luka Jelenc prebere že znani izjavi upravnega odbora Zaveze jugoslovanskega učiteljstva in Slomškove zveze glede višjih šolskih nadzornikov dr. Bezjaka in dr. Opeke in glede sestave predsedstva in volitev v Višji šolski svet.

Preide se na dnevni red. Čitajo se poročila višjih šolskih nadzornikov.

Višji šol. nadzornik dr. Mih. Opeka poroča o uvedbi slovenščine kot državnega jezika in o odpustu učnih moči, ki niso zmožne poučevanja ljudskoškolske mladine v duhu države SHS; o slovenskih šolah med nemškimi selišči se sklene, naročiti okrajnim šolskim svetom, da otvorijo v prehodni dobi šolo, ako se v kakem okolišu prijavi za šolo 40 otrok, tudi če ni ustrezno vsem drugim pogojem § 59. drž. zakona o ljudskih šolah. Glede razpisa praznih učiteljskih mest se sklene z ozirom na zasedenje logaškega in postojanskega šolskega okraja počakati, da se bo lahko udeležilo razpisa vse učiteljstvo. Nemščina se kot obvezen predmet odpravi, pridobljene ure se porabijo za slovenščino in računstvo, realije in po možnosti za srbohrvaščino. Slovenščina se uvede po nemških šolah kot obvezen predmet na račun učnega jezika.

Višji šolski nadzornik dr. Poljanec poroča o šolstvu v bivši vojvodini Štajerski, dr. Grafenauer o koroških šolah. Nemščina se dovoli na željo staršev kot neobvezen predmet od 3. šolskega leta naprej po 3 ure na teden na četvero- in večrazrednih šolah po sklepu rednega šolskega pouka. V obmejnih krajih bivše vojvodine Koroške in Štajerske tudi na nižje organiziranih šolah. V tej zadevi izide posebna odredba.

Odda se stalno učno mesto v Spod. Idriji, v Kapelah, Mozirju, Vojniku, Sv. Juriju v Taboru, Velenju, Spodnji Rečici in Slivnici.

Poverjeništvu se sklene predlagati, da uvede na učiteljskih pouk v fonetiki. — Predlaga se poverjeništvu izključitev dveh učencev iz dosedanjega učnega zavoda. — Pritrdi se premestitvi nekaterih učiteljev službenim potom.

Upokoji se na lastno prošnjo učiteljica Karolina Grahek v Sevnici. — Na predlog dr. Skaberneta se izvoli odsek, da sestavi načrt za poslovniki Višjega šolskega sveta.

— Dr. Skaberne poroča o ureditvi plač ljudskoškolskega učiteljstva in predlaga, naj se obe organizaciji pozoveta, da imenujeta po štiri pomožne moči iz svoje serede, iz katerih se po dve pokličeata v začasno pisarniško pomoč pri reševanju teh poslov.

Dovoli se kredit za njihove nadomestne učne moči in pisarniške stroške. — Goriškemu učitelstvu, ki se nahaja tostran demarkacijske črte, se bo nakazala vojnodraginska doklada za leto 1919. in ^{10/12} vojnodraginske doklade za leto 1918. — Poverjenik se naprosi, da s posebno dodatno naredbo uveljavi določila poglavja C. naredbe N. V. št. 252 o selitvenih stroških tudi glede učiteljev javnih ljudskih in meščanskih šol. — Učiteljici Mariji Pleško se dovoli dopust do konca šol. leta 1919/20 v svrhu študij v gospodinjstvu in kmetijstvu. — Ker ponekod ljudje nočejo dajati učiteljem ne hrane ne stanovanja, se sklene, da naj v takem slučaju posreduje okraj. glavarstvo in časopisje. Priporoča se propaganda za šolstvo po listih, da se ljudstvo bolj zave važnosti izobrazbe ter dolžnosti napram šoli. — Sklene se, da kmetijsko delo pri ljudskošolskih otrokih ne velja več kot opravičba pri šolskih zamudah, izvzemši zelo nujne slučaje. — Za realne gimnazije se sprejme od III. razreda dalje kot drugi živ jezik francoščina. — Sprejme se počelo nepretrganega pouka na srednjih šolah. — Na predlog nadučitelja Černeja, naj se ustanovi pri Višjem šolskem svetu informativni odelek za Štajersko, se sklene prideliti Višjemu šolskemu svetu v to svrhu sposobno učno moč. — Srbohrvatski tečaji za učiteljstvo naj se vrše v počitnicah. — Z ozirom na izjavo ljudskošolskih učiteljev glede višjih šolskih nadzornikov dr. Bezjaka in dr. Opeke prebere dr. Dolar izjavo nekaterih srednješolskih profesorjev, s pripombo, da si jo upa zagovarjati vedno in povsod. V izjavi vprašuje, katera dejstva govore proti višjima šol. nadzornikoma dr. Bezjaku in dr. Opeki. Ali nimata nobenih zaslug za naše šolstvo? Kdo izmed učiteljstva ni bil primoran več ali manj delati v duhu stare Avstrije? Kdo ni nikdar govoril zanjo? Ali ni nihče podpisal vojnega posojila? Pavšalne sodbe niso pravične, zato se mora zadeva preiskati. Da se odpor zoper imenovanje že enkrat pojasni in da se eventualno dokaže krivda, se naprosi poverjeništvu, da uvede proti imenovanima informativno postopanje. Obenem se je izvolila disciplinarna komisija za srednješolsko učiteljstvo. Za disciplinarno postopanje za ljudskošolsko učiteljstvo ni enotnih pravnih določil, zato se naroči dr. Skabernetu, naj izdela načrte za predpise o disciplinarnem postopanju.

Dr. Opeka se zahvaljuje dr. Dolarju in podpira njegov predlog, zlasti z ozirom na pisanje »Učiteljskega Tovariša« protij njegovemu delovanju. Istotako se zahvaljuje dr. Bezjak dr. Dolarju za njegove častne besede.

Predsednik izjavlja, da je po sprejetju teh predlogov izjava ljudskošolskega učiteljstva glede višjih šolskih nadzornikov postala brezpredmetna, izjava zoper sestavo Višjega šolskega sveta in predsedstva, zoper volitve pa se očitno obrača proti pre-

hodni ustavi in Narodni vladi, zato izjav ne predloži poverjeništvu.

Ob šesti uri se je seja zaključila.

Negodni pojavi. Pod tem naslovom pri naša »Slovenec« z dne 2. februarja t. l. uvodnik, ki je poln dalekovidne državniške modrosti ter konča z besedami: Skrivati nimamo ničesar: s svetlim ščitom in odprtim vizirjem hočemo delati v duhu našega velikega mojstra Kreka. — Želimo, da članek pazljivo preberejo tudi vsi vročekrvneži iz učiteljskega stanu to- in onostran Litve, da vendar enkrat prevlada med učiteljstvom velikopotezno stanovsko mišljenje, ki se ne izgublja v malenkostnem osebkarenju in dlakocepljenju.

Iz odborovih sej Slomškove zveze. Seja dne 5. januarja 1919. — Učiteljici Zebre Jerica in Rakovec Cirila se prigrasita v službovanje v obmejnih krajih. Imeni se izročita U. S. — Učiteljica Marija Vardjan prosi za sprejem v Sl. Z. Se odkaze podružnici za ljublj. okolico. — Učitelj Josip Stojkovič, Dev. Mar. v Polju, javlja svoj izstop iz Sl. Z. — Učiteljica Jamšek Marija predlaga pismeno, naj stopi Sl. Z. v stik z Zavezo jugoslov. železničarjev. Se odkloni. — Za revijo »Slov. Učitelj« še ni novega kliseja, vendar se sklene, naj izide po možnosti v novem ornamentu. — Učit. Svetu se naj predlaga: I. Pri Viš. šol. svetu naj se vloži protest, ker je ljudskošolski mladini dovoljen pristop k tel. društvom Orel in Sokol. II. Učit. Svet naj protestira, ker je v Viš. šol. svetu premalo ljudskošolskih učiteljev in Sl. Z. ni niti zastopana.

Seja dne 13. januarja 1919. — Predsedniku se izreče sožalje ob bridki izgubi sina Milana, ki je izgubil svoje življenje na koroski fronti. Pokazal je, kako idealna vzgoja vlada v učiteljski družini. — V pokrajinski svet kandidira odbor naduč. Sylvestra in za njegovega namestnika nadzor. Grada, ker je S. L. S. izrekla željo, naj bi bil kandidatom znan postojnski okraj. — Na pismeno željo se pošlje mariborskim učiteljskim brezplačno 10 izvodov »Slov. Učitelja«, ljubljanskim pa 12 izvodov. — Za sprejem v Sl. Z. prosijo učiteljice: Marija Držaj, Polhov Gradec; Marija Janežič, Dev. Mar. v Polju; Marija Salaman, Zatičina. Prošnje se odkazuje v rešenje tozadevnim podružnicam. — Za urejevanje učiteljskih plač v Viš. šolskem svetu se nominirata učitelja Smrdelj in Ivnik. — Sprejme se predlog, da se k odborovim sejam vabijo vsi člani Sl. Z., ki imajo kake nasvete ali predloge. — Naduč. Sylvester predlaga pismeno, naj prinaša »Slov. Učitelj« na posebnem prostoru politične notice. Odbor je predlog odklonil, ker se hoče strogo držati svojega programa, ki je izšel v januarski številki. Sicer pa je v listu itak prostor spisom dobre in stvarne politično-vzgojne ali politično-kulturne vsebine.

Seja dne 23. januarja 1919. — Za sprejem v Sl. Z. prosita učiteljici Antonija in Helena Raunicher, št. Ilj v Slov. goricah.

Se sprejmeta. — Sklene se, da poda odbor v Učit. Svetu izjavo, da se učiteljstvo SL zveze ne strinja s tonom, ki prevladuje zadnje čase v »Učit. Tovarišu« in nam je skupno delo onemogočeno, če bo nadaljeval to pot. Zahtevamo stroge in objektivne kritike vsepovsod in o vsakem, naj si bo kdorkoli, to pa ne v surovem tonu in pretiranosti. To zadnje pelje le do neuspehov. Smo vzgojitelji, zavedajmo se svojega poklica povsod. — Glede nabavnega prispevka, ki ga dobijo drugi drž. uradniki, ki ga pa vlada učiteljstvu ne misli izplačati, sklene odbor, naj se napravijo potrebni koraki, da se tudi nam izplača. Se predloži Učit. Svetu. — Za urejevanje učiteljskih plač v Viš. šol. svetu se nominirata naknadno uč. Brglez in gđc. Kump.

Seja dne 30. januarja 1919. — Učiteljstvo ljudske šole v Žireh se pismeno zahvaljuje odboru SL Z. za njegovo delo pri povoljni rešitvi učiteljskih plač. — Za sprejem v SL Z. prosi z ozirom na novi program, ki si ga je postavil odbor v januarski številki, učitelj Smolik Rupert. Izjavlja pa, da ne soglaša s pozivom, ki ga je razposlal Učit. Svet, kjer grozi neorganiziranim učiteljem, da se jih ne bo smatralo za kolege. V svobodni državi se bo loti na svobodni volji moglo širiti znanstvo, a ne na terorizmu. Se sprejme. Nadalje prosijo za sprejem: Kotnik Karl, nadučitelj, Selnica ob Dravi, se sprejme; Rijavec Amalija, učiteljica, Zatična, in Rijavec Josipina, učiteljica, Krka pri Zatični, se odkaze v rešitev litijski podružnici; Ljudmila Celestina, učit. v Ljubljani, se odkaze ljubljanski podružnici. Kranjska podružnica naznanja sprejem učiteljice I. Grobelnik, št. Lenart. Se vzame na znanje. — Za našo knjižnico, odboro ve seje in druga zborovanja se vzame od Zveze Orlov v Ljudskem domu v najem soba proti mesečnemu plačilu 20 K.

Podružnicam Slomškove zveze. Ker se gradijo sedaj temelji našemu šolstvu in se z njimi odloča o naši usodi za daljno bodočnost, je treba, da tukaj učiteljstvo najvestneje sodeluje in si že sedaj izdela načrte, da stopi pripravljeno pred javnost, kadar ga pokličejo. Opozarjamo tov. predsednike, naj skličejo zborovanja, na katerih se naj o vseh reformnih vprašanjih temeljito razpravlja in pošlje nasvete in predloge šol. odboru, oziroma Slomškovi zvezi. Kakor si bomo postlali, tako bomo spali. — Odbor Slomškove zveze.

Poročila o sejah »Učiteljskega Sveta« pogrešamo v »Učit. Tovarišu«. Menimo, da je tudi učiteljstvo, ki je organizirano v Zavezi, radovedno, kaj se tam razpravlja. Prepričani smo, da se to ne vrši namenoma!

Osebnne zadeve. Višji šolski nadzornik dr. Mihael Opeka je dobil dvomesečni dopust. — Referent za bogočastje pri po-

verjeništvu za uk in bogočastje je profesor dr. Lukman, mesto obolelega profesorja dr. J. Zoreta. — Okrajni glavar dr. Milko Lubec, ki je služboval v ministrstvu za uk in bogočastje na Dunaju, je prevzet v državno službo v območju Narodne vlade SHS v Ljubljani in prideljen oddelku za uk in bogočastje. — Odstavljen je od službe Ig. Weghofer, ravnatelj meščanske šole v Borovljah, njegovo mesto zasede začasno Albin Lajovic, učitelj v Mirni na Dolenjskem. Odstavljenih je bila še cela vrsta nemških in nemškutarskih učiteljev na štaterskem in Koroškem, na njihovo mesto so imenovani narodno zanesljivi slovenski učitelji.

Članom Višjega šolskega sveta, ki v smislu IV. poglavja naredbe celokupne vlade o prehodni upravi v ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani z dne 14. novembra 1918, št. 111 Ur. L., prevzame posle dosedanjih deželnih šolskih svetov, so bili imenovani, oziroma izvoljeni:

Anton Sušnik, profesor na I. državni gimnaziji v Ljubljani, predsednik;

dr. Franc Ilesič, profesor na realni gimnaziji v Ljubljani, predsednikov namestnik;

dr. Franc Skabernè, bivši ministerjalni tajnik, poročevalec za upravne in gospodarske šolske zadeve;

dr. Stanko Majcen, vladni koncipist, namestnik poročevalcev;

dr. Janko Bezjak, dr. Mihael Opeka, dr. Leopold Poljanec in dr. Ivan Grafenauer, višji šolski nadzorniki;

Jožef Majcen, stolni dekan v Mariboru;

Ignacij Nadrah, stolni kanonik v Ljubljani;

prof. dr. Gregor Pečjak, veroučitelj v Ljubljani, in dr. Josip Srebrnič, profesor bogoslovja v Gorici, namestnika;

dr. Simon Dolar, gimnazijski profesor v Kranju;

dr. Stanislav Bevk, ravnatelj državne realne gimnazije v Ljubljani, namestnik;

dr. Anton Breznik, profesor na škofovski zasebni gimnaziji v Št. Vidu pri Ljubljani;

Luka Jelenc, učitelj v Ljubljani;

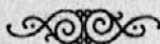
Ljudevit Černež, nadučitelj v Grizah;

Engelbert Gangl, državni vadniški učitelj v Trstu;

Anton Gnus, nadučitelj v Dolu, namestnik.

Ime zastopnika staršev, kojega bo volil občinski svet ljubljanski, se objavi po volitvi. Za prof. dr. Breznika bo voljen nov namestnik, ker je bil izvoljen prof. Anton Sušnik imenovan predsednikom.

Umrla je 18. decembra 1918 tov. nadučitelju Viktor Miheliču njegova soproga Franja Mihelič, ki zapušča nedorasla otroka Viktorja in Ljudmilo; tov. Egidiju Schiffreru, učitelju na Jesenicah na Gorenjskem, pa je umrla soproga Rozalija Schiffrer, roj. Klinar. Naše sožalje!

Nemščina kot drugi jezik na ljudskih in meščanskih šolah ter slovenščina kot obligatni predmet na manjšinskih šolah.

Višji šolski svet z dne 20. januarja, št. 660, sporoča vsem javnim in zasebnim učiteljem, vsem mestnim in okrajnim šolskim svetom v območju Narodne vlade SHS v Ljubljani:

Na podlagi ukaza poverjenistva Narodne vlade SHS za uk in bogočastje v Ljubljani z dne 20. novembra 1918, št. 8608, odreja Višji šolski svet glede nemščine kot drugega jezika na ljudskih in meščanskih šolah ter glede slovenščine kot obligatnega predmeta za prehodno dobo sledeče:

Nemščina se kot **obvezen predmet** iz vseh ljudskih in meščanskih šol v vsem območju Narodne vlade SHS v Ljubljani takoj odpravi. Dovolj se kot **neobvezen predmet** na štirirazrednih in večrazrednih ljudskih ter na meščanskih šolah, in sicer v smislu izvršilnega predpisa k § 12. dok. šol. in u. r., če to želijo starši in se za tak pouk oglasi v razredu vsaj 15 otrok. Ako se oglasi v kakem razredu manj kot 15 otrok, je le-ta priklopiti bližnjemu nižjemu ali višjemu razredu. Pouk se vrši od 3. šolskega leta dalje po 3 ure na teden v vsakem razredu po drugem obligatnem šolskem pouku in šteje k dolžnostnemu pensumu pristojnega razrednika. Ako se z urami neobveznega nemškega pouka prekorači obvezna učna dolžnost učiteljeva, se nadure postavno nagradé.

V obmejnih krajih bivše Koroške in Spodnje Štajerske se vrši ta pouk na isti način tudi na vseh nižje organiziranih šolah.

Namesto nemščine, ki odpade kot obligatni predmet, dobé:

a) na štirirazrednicah v III. razredu: **slovenski učni jezik** s posebnim ozirom na spisovni pouk po 4 ure; **računstvo** po 2 uri in **realije** po 2 uri več na teden; v IV. razredu: **slovenski učni jezik** po 3 ure; **računstvo** po 2 uri in **realije** po 2 uri več na teden;

b) na petrazrednicah in osemrazrednicah v III. razredu: **slovenski učni jezik** po 3 ure; **računstvo** po 2 uri in **realije** po 2 uri več na teden. V ostalih razredih: **slovenščina** po 3 ure; **računstvo** po 1 uro in **realije** po 1 uro več na teden;

c) na šestrazrednicah in sedemrazrednicah v III. in IV. razredu: **slovenščina** po 3 ure; **računstvo** po 2 uri in **realije** po 2 uri več na teden. V ostalih razredih: **slovenščina** po 3 ure, **računstvo** po 1 uro in **realije** po 1 uro več na teden.

Eventualno se tako pridobljene ure za slovenščino lahko že zdaj deloma porabijo v to, da se večji otroci vsaj nekaj malega seznani s srbohrvaščino.

Glede slovenščine na manjšinskih šolah pa velja:

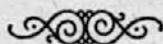
Slovenščina naj se poučuje na manjšinskih šolah kot obvezen predmet, in sicer:

a) na enorazrednicah, dvorazrednicah in trirazrednicah od tretjega šolskega leta dalje na račun učnega jezika in pomnoživši število jezikovnih ur za 2 na teden, po **sedem tedenskih ur** v vseh letnikih;

b) na štirirazrednih in večrazrednih šolah od tretjega razreda dalje v isti izmeri, v kateri se je doslej poučevala nemščina kot obligatni predmet.

Ta odredba naj se začne takoj izvrševati. Učiteljišče (mestni, okrajni šolski svet) naj obvesti o njej nemudoma vse podrejene krajne šolske sveče in šolska vodstva.

Predsednik: Sušnik.

Razpis učiteljskih služb v šolskem okraju Konjice.

1. Čadram, šestrazredna ljudska šola, III. kraj. razred, dve učiteljski mesti, stalno, oziroma začasno.
 2. Sv. Jernej, trirazredna ljudska šola, III. kraj. razred, dve učiteljski mesti (učiteljici), stalno, oziroma začasno.
 3. Konjice, petrazredna deška šola, II. kraj. razred, eno učiteljsko mesto, stalno, oziroma začasno.
 4. Konjice, petrazredna dekliška šola, II. kraj. razred, eno mesto za učiteljico, stalno, oziroma začasno.
 5. Loče, šestrazredna ljudska šola, II. kraj. razred, eno učiteljsko mesto in dve mesti za učiteljice.
 6. Prihova, trirazredna ljudska šola, III. kraj. razred, mesto učitelja, oziroma učiteljice.
 7. Resnik, enorazredna ljudska šola, II. kraj. razr., mesto učitelja in šolskega vodje.
 8. Stranice, dvorazredna ljudska šola, III. kraj. razred, mesto učiteljice.
 9. Špitalič, trirazredna ljudska šola, II. kraj. razred, eno mesto učitelja, oziroma učiteljice.
 10. Sv. Kunič, na Pohorju, dvorazredna ljudska šola, II. kraj. razred, nadučiteljsko mesto in mesto ene učiteljice.
 11. Skomre, enorazredna ljudska šola, II. kraj. razred, mesto učitelja in šolskega vodje.
- Pravilno opremljene prošnje je vložiti predpisanim službenim potom do 1. marca 1919 pri dotičnih krajnih šolskih svetih.

Okrajni šolski svet Konjice, dne 20. januarja 1919.

Predsednik: Trstenjak s. r.

Razpis učiteljskih služb v šolskem okraju Marenberg.

1. Sv. Jernej nad Muto, enorazredna ljudska šola, I. kraj. razred, mesto šolskega vodje. (Pošta Muta.)
 2. Brezno, enorazredna ljudska šola, II. kraj. razred, mesto šolskega vodje.
 3. Muta, štirirazredna ljudska šola, II. kraj. razred, mesta nadučitelja, enega učitelja in dveh učiteljic.
 4. Marenberg, petrazredna ljudska šola z eno vzporednico, II. kraj. razred, mesta nadučitelja, dveh učiteljev in treh učiteljic.
 5. Sv. Ožbalt, dvorazredna ljudska šola, II. kraj. razred, mesto nadučitelja. (Pošta Brezno.)
 6. Remšnik, trirazredna ljudska šola, II. kraj. razred, nadučiteljsko mesto. (Pošta Marenberg.)
 7. Sobota, dvorazredna ljudska šola, I. kraj. razred, nadučiteljsko in učiteljsko mesto. (Pošta Sv. Ožbalt nad Ivenco.)
 8. Vrata, enorazredna ljudska šola, II. kraj. razred, mesto šolskega vodje. (Pošta Muta.)
 9. Vuhred, dvorazredna ljudska šola, II. kraj. razred, nadučiteljsko mesto.
- Pravilno opremljene prošnje je vložiti predpisanim službenim potom do 1. marca 1919 pri dotičnih krajnih šolskih svetih.

Okrajni šolski svet Marenberg, dne 18. januarja 1919.

Predsednik: Ipavc s. r.

Za slovensko učiteljstvo se je pričela nova doba, potrebujemo duševnih delavcev in naročnikov!

Ali ste že odposlali uredništvu K 10'— in pridobili novega naročnika?

»Slovenski Učitelj« izhaja sredi vsakega meseca. Uredništvo in upravnništvo je v Ljubljani, Židovska steza 4/III. Celoletna naročnina K 10'— za društvene člane in nečlane. (Pri društvenih članih je v naročnini vračunjena društvena članarina. Vsak društveni član mora biti naročnik lista.) Spisi in dopisi se pošiljajo uredništvu do 2. vsakega meseca. Reklamacije, naročnino in dopise sprejema uredništvo »Slovenskega Učitelja« v Ljubljani.

Last »Slomškove zveze«. — Oblastem odgovoren I. Labernik, učitelj na Rakovniku.
Tiska »Jugoslovanska tiskarna« v Ljubljani.